

Länge leve det öppna landskapet!

Åkermarkens utmaningar och möjligheter i Sverige 2024

Sandra Olsson

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2024

Åkermakens utmaningar och möjligheter i Sverige 2024

Challenges and opportunities with agriculture land in Sweden 2024

Handledare: Helena Mellqvist, SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Anna Peterson, SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Biträdande examinator: Love Silow, SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 HP
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod: EX0846
Program: Landskapsarkitektprogrammet
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2024
Omslagsbild: Sandra Olsson
Bilder: Samtliga bilder är tagna av skribenten
Figurer: Samtliga figurer är illustrerade av skribenten om inget annat anges

Nyckelord: bevarande av åkermark, självförsörjning, exploatering av åkermark, jordbrukets framtid

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (PDF-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

<https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara

Förord

Denna studie är genomförd våren 2024, när skribenten läser sitt fjärde år på landskapsarkitektlinjen på SLU i Alnarp. Arbetet är inspirerat utav den kunskap som vuxit fram under de första fyra åren som handlar om den komplexa debatten kring hur vi ska använda vår mark i Sverige, landsbygdsutveckling för att främja en hållbar utveckling samt de miljökonsekvenser som Sverige väntar i framtiden.

Under utbildningen på SLU får studenter lära sig om de olika behov som finns i det svenska samhället idag och hur man kan designa utemiljöer för att möta dessa utmaningar. Eftersom behoven på en plats kan variera så kan det vara svårt att ta hänsyn till alla människor, djur och växter när man designar vilket vanligtvis leder till att formgivaren får prioritera olika behov på olika platser. Ibland kan de möta ett behov på en plats, ibland kan de möta flera, men det handlar ständigt om att se platsen från olika synvinklar och göra en bedömning av markens mest väsentliga syfte för framtiden. Därför anser jag som student att rollen som landskapsarkitekt handlar om att kunna se en helhet av ett komplext landskap där olika behov ständigt ställs mot varandra och där experter i form av formgivare får göra en bedömning av vad man bör göra för att nå den framtid Sverige önskar, och inte vad den enskilde individen önskar just där och då.

Ibland kan det kännas enklare att veta vad man ska göra, ibland kan de vara svårare. I Sverige har bostadsfrågan varit omdiskuterad under en längre tid till skillnad från jordbruksfrågan som precis börjat blomma ut. Frågan om jordbruk, mat och självförsörjning i Sverige har aldrig riktigt kommit upp till ytan förrän Europas situation drastiskt förändrades 2022 då Ryssland utbröt krig mot Ukraina. Genom denna katastrof tillkom insikter hos gemene man att frågan om mat på bordet, närproducerat och behovet att kunna försörja oss själva i krigstider blev väsentligt. Med denna studie vill jag fortsätta utveckla förståelsen genom de resonemang som kan få svenskar att vara självkritiska om vilka vanor vi måste ifrågasätta för att utvecklas i en riktning vi kan vara stolta över i framtiden.

Vilka behov i svenska samhället bör man tillgodose först?

Kan Sverige tillgodose alla behov?

Vilka prioriteringar bör Sverige göra för framtiden?

Författare:

Sandra Olsson

SLU, Alnarp 2024

Tack

Jag vill passa på att tacka min handledare **Helena Mellqvist** som stöttat och konstant gett mig ny inspiration genom min process och mitt arbete.

Jag önskar också tacka min pappa och mamma, **Håkan** och **Kerstin Olsson**, som stöttat mig genom detta arbete.

Även ett stort tack till **klasskamrater** och **kompisar**, speciellt ett tack till **Ingvill Holmberg** som stöttat och diskuterat ämnet i fråga för att bolla idéer och kunna ge mig respons på mitt arbete.

Slutligen ett stort tack till **Lina Jönsson**, **Mikael Lideflo**, **Håkan Rasmusson**, **Markus Hoffman**, **Johan Niss**, **Tony Davidsson**, **Göran Blom**, **Anne-Marie Lindén**, **Anders Larsson** och **Johan Karlzén** som ställt upp och engagerat sig i mitt projekt för att ge mig kunskap och expertis inom respektives områden genom intervjuer. Jag hade inte kunnat genomföra detta projektet utan er!

Sammanfattning

4 § Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. (hämtad från Sveriges riksdag, 2024-02-12)

Denna svenska lag som återfinns i miljöbalken är den enda lag som idag styr hur kommuner kan och får exploatera på jordbruksmark i Sverige. Hur svensken tänker kring jordbruksmark och hur dess status har utvecklats är oroväckande vilket bidrar till lägre förtroendet för jordbrukssektorn och låg självförsörjning i Sverige är ett faktum. Med jordbruksmark i södra Sverige som är i världsklass är exploatering av dessa marker i högsta grad ifrågasättbart. Denna studie visar på hur jordbruket en gång varit en bidragande faktor till den utveckling Sverige som nation har haft. Med frågor om klimatmål och folkhälsa som varit aktuella de senaste åren är det skrämmande att se att jordbruket får skuld istället för att ses som en eventuell lösning till problematiken. I denna studie studeras två fall, anläggningen av en kriminalanstalt på 10-klassig jordbruksmark i Trelleborgs kommun och Värpinge golfbana i Lunds kommun där Håkan Rasmusson har utvecklat platsen till något nytt. Dessa två fall visar på hur individuella krafter kan göra skillnad, att kommunerna har mycket makt över hur Sverige exploaterar samt att lagen som styr är svag och otydlig.

Denna makt hos kommunerna har de senaste årtionde visat att man allt som oftast väljer att exploatera trots att det

finns indikationer från statlig nivå att man vill se en annan utveckling. Litteraturen visar även att man i Sverige forskar flitigt kring hur man kan utveckla jordbruket till att vara en del av lösningen istället för en bidragande faktor till problematiken. Med hjälp av att satsa pengarna på att utveckla istället för att eliminera så kan fördelarna med att bevara jordbruket bestå. Jordbruket har många olika fördelar såsom att de producerar grödor till mat, det är habitat för flertalet olika växter och djur, har kapacitet att hand om framtida naturkatastrofer såsom översvämning osv, det bidrar till jobbopportuniteter m.fl. Samtidigt visar forskning att ca. 50% av Sveriges befolkning köper utländska produkter då det är det billigare alternativet. För att se en annan utveckling måste Sverige skärpa regler kring exploatering och bidra till en framtid där bonden kan arbeta hållbart och ändå kunna försörja sig. I flertalet av intervjuerna som är genomförda får man olika förslag över vad som behövs göras för att se en annan utveckling.

Upprätta en regional myndighet som kan planera hur exploateringen ska se ut, kommunerna har planmonopol idag och agerar oftast utifrån vad som gynnar dem ekonomiskt

Alla bönder inom EU måste ha samma krav på brukande av jord för att konkurrensen ska vara rättvis, detta skulle leda till bättre självförsörjningsgrad i Sverige

Traditionen över att svenskar bor glest bör förändras i framtiden, att bygga ut på jordbruksmark är inte ekonomiskt eller ekologiskt hållbart

Abstract

4 § Agriculture and forestry are of national importance. Usable agricultural land may be used for development of facilities only if it is necessary to satisfy essential societal interests and this cannot be met in a generally satisfactory way by using other land. (taken from Sweden's riksdag 2024-02-12)

This Swedish law, found in the environmental code, is the only law that today controls how municipalities can and are allowed to exploit agricultural land in Sweden. How Swedes think about agricultural land and how its status has developed is worrying, which contributes to lower trust for the agricultural sector and low self-sufficiency in Sweden is a fact. With agricultural land in southern Sweden that is world-class, exploitation of these lands is highly questionable. This study shows how agriculture was once a contributing factor to the development Sweden as a nation has had. With questions about climate goals and public health that have been topical in recent years, it is frightening to see that agriculture is being blamed instead of being seen as a possible solution to the problem. In this report, two cases are studied, the establishment of a penitentiary on 10-class agricultural land in Trelleborg municipality and the Värpinge golf course in Lund municipality, where Håkan Rasmusson has developed the site into something new. These two cases show how individual forces can make a difference, that the municipalities have a lot of power over how Sweden exploits and that the governing law is weak and unclear.

This power of the municipalities has shown in recent decades that they most often choose to exploit despite there being indications from the national level

that they want to see a different development. The literature also shows that in Sweden, research is being done extensively on how to develop agriculture to be part of the solution instead of a contributing factor to the problem. By investing the money in developing instead of eliminating, the benefits of preserving agriculture can remain. Agriculture has many different advantages such as that they produce crops for food, it is habitat for different plants and animals, it has the capacity to take care of future natural disasters such as flooding, etc., it contributes to job opportunities, etc. At the same time, research shows that approx. 50% of Sweden's population buys foreign products as it is the cheaper alternative. In order to see a different development, Sweden must tighten the rules around exploitation and contribute to a future where the farmer can work sustainably and still be able to make a living. In the majority of the interviews that have been conducted, you get various suggestions about what needs to be done to see a different development.

Establish a regional authority that can plan what the development should look like, the municipalities have a planning monopoly today and usually act based on what benefits them financially

All farmers within the EU must have the same requirements regarding farming for competition to be fair, this would lead to a better degree of self-sufficiency in Sweden

The culture of how we live in Sweden today will need to change in the future, building on agricultural land is not economically or ecologically sustainable

Förkortningar

CEA - Controlled Environment Agriculture

DP – Detaljplan

EU – Europeiska unionen

FN – Förenta Nationerna

LRF – Lantbrukarna Riksförbund

MB - Miljöbalken

PBL – Plan- och bygglagen

RUP – Regional utvecklingsprogram

RTP – Regional tjänsteplattform

SLU – Sverige Lantbruksuniversitet

SPMO – Sveriges Spannmålsodlare förening

ÖP - Översiktsplan

Innehållsförteckning

.....	1
Publicering och arkivering	3
Förord	4
Tack	5
Sammanfattning	6
Abstract.....	7
Förkortningar	8
.....	12
1.Bakgrund.....	12
Varför åkermark?	13
Jordbrukets rötter och historia i Sverige, Europa och världen.....	14
Åkermarkens betydelse för djur och natur	14
Jordbruket aktuellt inom EU.....	15
Livsmedelsmarknaden.....	15
Hur styrs Sverige?	16
Internationell planering.....	16
Hur styrs Sverige?	17
Internationell planering.....	17
Nationell planering	18
Regional planering.....	18
Kommunal planering	18
Aktörer som bidrar till processen	18
Lagstiftning.....	19
Jordbrukets historia.....	21
Varför köper svenskar utländska varor?	21
Hur regleras exploatering i Sverige?	22
Bostadsutveckling.....	22
Klassificering av jordbruksmark i Sverige	23
2.Inledning	24
Projektinledning	25
Syfte	25
Avgränsning	25
Frågeställningar	25

Fallstudie 1.....	26
Trelleborgs kommun	26
Fallstudie 2.....	27
Lunds kommun	27
Metod.....	28
Litteraturstudier	28
Fallstudier	28
Kvalitativa intervjuer	28
Metodstruktur	Error! Bookmark not defined.
Metodkritik.....	29
Val av intervjuer	29
Är fallen i Trelleborg och Lund jämförbara med varandra?	29
Målgrupp	29
.....	31
4.Forskningsöversikt	31
Miljö.....	32
Brukandet av mark påverkar miljön	32
Studier kring hur man kan utveckla brukandet av jord.....	33
Jordbruket kan vara mångfunktionellt	33
Ekologisk odling i Sverige	34
Mosaiklandskaps värden	34
Svenska kommuners relation till jordbruket	36
Skatteintäkter och befolkningstillväxt prioriteras	37
Danmarks utveckling i jordbruksbranschen	37
EU-länders påverkan på miljön genom jordbruk	38
.....	39
5.Intervjuer och fallstudier	39
.....	39
Följande personer har blivit intervjuade:.....	40
Trelleborgs kommun - Lina Jönsson (Fallstudie 1).....	41
Den planerade platsen för framtida kriminalanstalten	43
Lunds kommun - Mikael Lideflo (Fallstudie 2)	44
Värpinge Golfbana – Håkan Rasmusson (Fallstudie 2)	45
Värpinge Golfbana	46

LRF – Markus Hoffman	47
Länsstyrelsen – Johan Niss och Tony Davidsson	48
Naturvårdsverket – Göran Blom	50
Den Goda Jorden – Anne Marie Linden	51
SLU – Anders Larsson.....	52
Rydsgårds Gods – Johan Karlzén	53
6.Sammanställning.....	55
Sammanställning av utmaningar som framkommit under studien.....	56
Behov av fler bostäder	56
Tradition i Sverige att bo glest.....	56
Lagen är tvetydig och öppnar upp för tolkning	57
Svenska bönders situation är ohållbar	57
Kommunerna har planmonopol och samarbetet mellan kommunerna är svagt	58
Kommunerna har ett intresse av att exploatera	58
Diskussion	60
Frågeställning 1	60
Frågeställning 2	62
Frågeställning 3	65
Slutsats för frågeställning 3	66
Övergripande diskussion	67
Avslutningsord	70
Utvärdering av studien	71
Källhänvisning.....	72

1. Bakgrund

Varför åkermark?

Jag, Sandra Olsson, är författare av denna studie som fokuserar på att utvärdera bevarandet och värdet av jordbruksmark, med fokus på åkermark, i Sverige för att lokalisera var svagheter finns. Jordbruksmark har alltid varit ett ämne som funnits i min närhet, med föräldrar som båda är uppväxta på bondgård och där jag själv växt upp på en gård där man odlar julgranar så kan jag, liksom många andra med liknande bakgrund, förstå värdet av jorden och vad marken gör för oss idag och vad den kan göra för oss i framtiden.

Med en utveckling som går framåt i hög hastighet tycker jag det är viktigt att man inte tappar bort grunderna som till exempel matproduktion som alltid kommer att vara ett viktigt element för oss människor. Värdet av att ha mat på bordet och att som nation kunna producera sin egen mat tycker jag är viktigt och något som kommuner och staten bör värna om i allra högsta grad för att nå en hållbar framtid. Detta är varför denna studie tillkom, för att ge en ökad förståelse kring värdet av jordbruket men också för att ifrågasätta och ställa systemet till svars; varför exploaterar man på jordbruksmark, vem tar besluten och varför kan besluten variera?

Jordbrukets rötter och historia i Sverige, Europa och världen.

Bilden av världen och Europa har förändrats drastiskt de senaste åren efter bl.a. utbrottet av covid-19, krigsutbrott och naturkatastrofer som uppkommit av klimatförändringar vilket har lett till att flertalet länder har fått omforma sina prioriteringar (Abdul 2023). Kriget i Ukraina har skakat om Europa och EU vilket ledde till att EU valde att införa sanktioner mot Ryssland vilket resulterade i att livsmedelspriserna i Europa steg kraftigt (EU 2024). Flertalet EU-länder kunde inte längre räkna med importen av spannmål från länder som Ryssland och Ukraina vilket resulterade i de förhöjda livsmedelspriserna som kändes av på individnivå (EU 2024). Ukraina, Frankrike och Ryssland var de tre länder i Europa som producerade allra mest spannmål 2020 vilket visade sig vara ca. 50% av allt spannmål som producerades totalt i Europa 2020 (Jordbruksverket 2022). Händelser såsom konflikter, krig och sanktioner gör att länder hamnar i ett nytt världsläge som man måste anpassa sig efter vilket Sverige också fick göra (EU 2024). Efter en del oro gjorde övre befälhavaren i Sverige, Micael Bydén, ett offentligt uttalande i januari 2024 gällande att svenska invånare måste förbereda sig för att krig kan komma till Sverige och att risken för krigskonflikter har förstärkts (SVT 2024). Idag motsvarar ca. 7% av Sveriges mark av jordbruksmark, vilket kan delas in i två huvudgrupper, åkermark och betesmark där åkermarken står för 85% av den ytan. Detta till skillnad från skogsmark som täcker 68% av Sveriges yta. Skåne är det län som har högst andel jordbruksmark av alla län i Sverige, 45% (SCB 2023), vilket troligen är för att åkermarken i Skåne är högt värderad samt är av hög kvalitet (se Illustration 5).

Åkermarkens betydelse för djur och natur

Det öppna landskapet har en stor betydelse och ett stort värde för Sveriges natur och det finns höga ekologiska värden i mötet mellan det öppna och det stängda landskapet, det som kallas brynzoner. Brynzoner är viktiga för många djurarter och växtarter, såsom insekter, fåglar och flertalet olika träd och buskar. Vissa av dessa arterna kan leva i ett sådant typ av landskap men där finns också arter som istället kräver denna typen av habitat. För att skapa brynzoner krävs det inte stora arealer skog eller åkermark utan mindre habitat kan också göra skillnad, detta kan vara att markägaren eller arrendatorn väljer att bespara skogsdungar på åkermarken som kan ge lä till markägarens odlingar samt ge ett varmare klimat som i sin tur gynnar ytterligare arter såsom insekter och fåglar (Naturskötsel 2020). Det finns också andra djur som fältvilt som har sin naturliga plats på den öppna åkern, detta kan vara fälthare och rapphöna som springer längs de öppna fälten och är på många sätt beroende av denna typ av natur. Experter talar om att kombinationen av stängt och öppet landskap är viktigt ur ett ekologiskt perspektiv och att det är viktigt att det finns gröna korridorer/spridningsvägar i det öppna landskapet som gör det enklare för många djurarter att röra sig över större landområden. Sammanfattningsvis så har åkermarken en betydelse i den biologiska mångfalden, speciellt i Skåne, där flertalet växter och djur har sitt habitat. Skulle det öppna landskapet elimineras i Sverige skulle det leda till stora konsekvenser för den biologiska mångfalden (Jordbruksverket 2024).

Jordbruket aktuellt inom EU

Jordbruket är en bransch som finns i olika skalor i världen och som därför i många fall kan bli väldigt komplext. EU har de senaste åren diskuterat lösningar till hur man ska utveckla landsbygden och jordbruket i Europa för att det ska fungera i framtiden och för att kunna möta de klimatmål som EU har satt upp. Unionen menar att nationerna inom EU bör sträva för att bygga upp en levande landsbygd och fokusera på att odla jordbruksprodukter av hög kvalitet. EU förklarar vidare vikten av att inom unionen ha en gemensam jordbrukspolitik för att kunna genomföra de förbättringar man vill se i framtiden vilket handlar i största mån om att förbättra jordbruket genom effektivisering i kombination med att nå de klimatmål EU har. Skulle man lyckas med detta menar EU att det i sin tur skulle leda till en god ekonomi och levande landsbygd i hela Europa. Beräkningar EU genomfört visar på att bönder i Europa måste producera mat åt ca. 500 miljoner människor den närmsta framtiden och anser då att en investering i bönderna är en investering för alla människor i Europa. Därför jobbar unionen med inkomststöd, marknadsåtgärder och landsbygdsutveckling vilket till största del finansieras av EU-budgeten. Samarbeten mellan EU och övriga delar av världen är stor på jordbrukssidan där man både exporterar och importerar från exempelvis Nordamerika, Brasilien, Kina, Indien, Ryssland och Ukraina för att nämna några. Detta visar på att jordbruket är ett komplex system som måste fungera bra på global nivå, europainivå, nationell nivå, kommunal nivå samt individuell nivå vilket gör frågan om hur jordbrukets utveckling bör se ut komplicerad då de olika aktörerna till viss del är beroende av varandra. För att Europa ska kunna

importera/exportera från länder i andra världsdelar krävs det att europeiska bönder kan producera det som efterfrågas. Men också vice versa, bönderna är till viss del beroende av att man har kontakterna genom dess nation och därmed EU för att kunna nå ut till andra länder som vill köpa dess produkter (EU 2017).

Livsmedelsmarknaden

Sedan kriget i Ukraina bröt ut har mycket av priserna på livsmedel i Europa gått upp och detta gjorde att människor på individnivå kände av prisskillnaderna i butik. I jordbruksaktuellt, Sveriges största oberoende branschtidning, berättar de om hur stort exportland Ukraina var till resten av världen. De hade en förmåga att exportera 6–7 miljoner ton spannmål i månaden genom hamnen Odessa som man efter krigsutbrottet inte längre har samma tillgång till (Jordbruksaktuellt 2023). Denna situation har mynnat ut i att EU har kommit med direktiv om att man inte vill bygga ut på jordbruksmark efter 2050 (Inter. Lindén, 2024) vilket är ett försök att bevara den jordbruksmark Europa har kvar då det är svårt att återställa åkermark till samma bördighetsnivå som tidigare (Jordbruksaktuellt 2021). I Skandinavien finns det andra länder som har samma klimatförutsättningar och också värderar jordbruket högt, som exempelvis Finland, där 7% av landets yta är jordbruksmark. Dock har Finland likt Sverige en utveckling som går nedåt, studier visar att 1960 sysselsatte jordbruket 36% av finska invånare och idag ligger siffran på ca. 1%. Detta kan jämföras med de svenska siffrorna som sjunkit till 2% (Landguiden 2023), mer information om detta kommer längre fram.

Hur styrs Sverige?

Det som grundar och avgör hur Sveriges utveckling av den fysiska planeringen ser ut är uppbyggt i ett system som stödjer sig på att vi har demokrati där svenska invånare var 4:e år röstar fram en regering som sedan styr över nationen i 4 år. Denna regering styr över landets myndigheter och lagar som i sin tur styr över hur Sveriges fysiska planering ser ut (Riksdagen 2023).

Den lag som främst berör Sveriges fysiska planering kallas PBL, plan- och bygglagen, vilken antogs 2011 och ligger till grund för hur kommuner sedan kan välja att bygga och utveckla sina områden. När man talar om fysisk planering i Sverige menar man exploatering eller bevarande av mark samt vatten, PBL har 431 paragrafer i 16 kapitel som styr detta. MB, miljöbalken, är en annan lag som främst också berör den fysiska planeringen men som fokuserar på de miljöer som behövs skyddas och bevaras i Sverige. Dessa lagar tillsammans är de som styr kommunerna mest när de sitter och planer ÖP, DP eller liknande (Nyström 2012).

Internationell planering

På internationell nivå är Sverige med i 3 unioner, EU (Europeiska unionen), FN (Förenta nationerna) (Boverket, 2021) och NATO (Nordatlantiska fördragsorganisationen) (Regeringen, 2024). Dessa organisationer påverkar den svenska fysiska planeringen på olika sätt (Boverket 2021).

Inom FN tas olika konventioner fram som påverkar den svenska planeringen. Exempel på konventioner som påverkat Sverige är konventionen för biologisk mångfald som antogs år 1993 och barnkonventionen som blev svensk lag 2020. Dessa konventioner är omfattande och ger inte direkta direktiv på hur Sverige ska använda sin mark men är en idé över hur man ska bygga upp ett samhälle för att uppnå olika mål, såsom biologisk mångfald eller barnens rättigheter. Detta styr då idén över hur ett samhälle ska se ut och kan därför påverka den fysiska planeringen (Boverket 2021).

EU tar beslut som påverkar den svenska planeringen fast fysisk planering inte är ett kompetensområde hos unionen. Exempelvis har EU en miljölagstiftning som styr huruvida man får använda miljöer till olika saker vilket leder till regler kring hur Sverige får planera markanvändningen. Ytterligare ett initiativ är policydokument som EU använder sig utav. Dessa är inte juridiskt bindande men Boverket menar på att de trots allt påverkar den fysiska planeringen genom att peka på vissa prioriteringar som leder länder i en viss riktning (Boverket 2021).

Hur styrs Sverige?

Det som grundar och avgör hur Sveriges utveckling av den fysiska planeringen ser ut är uppbyggt i ett system som stödjer sig på att vi har demokrati där svenska invånare var 4:e år röstar fram en regering som sedan styr över nationen i 4 år. Denna regering styr över landets myndigheter och lagar som i sin tur styr över hur Sveriges fysiska planering ser ut (Riksdagen 2023).

Den lag som främst berör Sveriges fysiska planering kallas PBL, plan- och bygglagen, vilken antogs 2011 och ligger till grund för hur kommuner sedan kan välja att bygga och utveckla sina områden. När man talar om fysisk planering i Sverige menar man exploatering eller bevarande av mark samt vatten, PBL har 431 paragrafer i 16 kapitel som styr detta. MB, miljöbalken, är en annan lag som främst också berör den fysiska planeringen men som fokuserar på de miljöer som behövs skyddas och bevaras i Sverige. Dessa lagar tillsammans är de som styr kommunerna mest när de sitter och planer ÖP, DP eller liknande (Nyström 2012).

Internationell planering

På internationell nivå är Sverige med i 3 unioner, EU (Europeiska unionen), FN (Förenta nationerna) (Boverket, 2021) och NATO (Nordatlantiska fördragsorganisationen) (Regeringen, 2024). Dessa organisationer påverkar den svenska fysiska planeringen på olika sätt (Boverket 2021).

Inom FN tas olika konventioner fram som påverkar den svenska planeringen. Exempel på konventioner som påverkat Sverige är konventionen för biologisk mångfald som antogs år 1993 och barnkonventionen som blev svensk lag 2020. Dessa konventioner är omfattande och ger inte direkta direktiv på hur Sverige ska använda sin mark men är en idé över hur man ska bygga upp ett samhälle för att uppnå olika mål, såsom biologisk mångfald eller barnens rättigheter. Detta styr då idén över hur ett samhälle ska se ut och kan därför påverka den fysiska planeringen (Boverket 2021).

EU tar beslut som påverkar den svenska planeringen fast fysisk planering inte är ett kompetensområde hos unionen. Exempelvis har EU en miljölagstiftning som styr huruvida man får använda miljöer till olika saker vilket leder till regler kring hur Sverige får planera markanvändningen. Ytterligare ett initiativ är policydokument som EU använder sig utav. Dessa är inte juridiskt bindande men Boverket menar på att de trots allt påverkar den fysiska planeringen genom att peka på vissa prioriteringar som leder länder i en viss riktning (Boverket 2021).

Nationell planering

Nationell planering är inga direkta planer på hur landet ska utveckla områden i Sverige utan fungerar i stället som ramar med regler på hur regionerna och kommunerna ska utveckla Sverige. Detta gäller främst genom PBL och MB. Det är Länsstyrelsen som har i uppdrag av regeringen att framföra och upprätthålla dessa regler när regionerna och kommunerna planerar (Nyström 2012).

Länsstyrelsen fungerar i detta fall som statens utsträckta hand och kan ingripa i planering när det går emot PBL eller MB. När det gäller vägar och annan typ av infrastruktur så är det Trafikverket som lägger fram förslag på hur det ska utvecklas och planeras vilket regeringen måste godkänna innan det går att genomföra (Länsstyrelsen 2024).

Regional planering

Utöver att det är kommunerna som planerar så finns där även direktiv från regionen på hur utvecklingen ska se ut, detta visas i RUP och RTP (Nyström 2012). Dock är den regionala, liksom den statliga, planeringen begränsad (Boverket 2021). I ett dokument ÖP-RUP skriver Sveriges kommuner och landsting att RUP är som en regional översiktsplan. Här har regionen sin rätt att planera och styra hur utvecklingen i hela regionen ska se ut. Detta kan påverka bland annat markanvändningen och därmed jordbruket i Sverige (SKL 2011). Det bör beaktas att RUP och RTP inte är juridiskt bindande utan ett förslag till kommunernas utveckling (Boverket 2021).

Kommunal planering

Kommuner har makt över fysiska planeringen genom tre bestämmelser; **översiktsplan, detaljplan** och **områdesbestämmelser**.

Översiktsplanen (ÖP) omfattar hela kommunens yta och här visas grunddragen i hur man ska utveckla kommunen. Man kan se var man vill ha nya bostäder, vilka miljöer man ska bevara men också vilka man ska förändra och hur (Boverket 2021).

Detaljplanen (DP) visar mer exakt hur byggnaderna ska se ut inom ett visst område. Därför reglerar DP hur exploatering ska ske i detalj (Boverket 2021).

Områdesbestämmelser (OB) är en begränsad reglering där kommunen kan reglera grunddragen i mark- och vattenområden. Detta blir därför ett mellanting mellan ÖP och DP som säkerställer ÖP:s syften (Boverket 2021).

Aktörer som bidrar till processen

När det exploateras på åkermark är olika aktörer inblandade, vissa måste ge sitt godkännande för att processen ska gå igenom såsom kommunen, länsstyrelsen och markägaren. Vissa aktörer har mindre att säga till om men är fortfarande med i utvecklingen på ett eller annat sätt, dessa är till exempel LRF och andra lokala organisationer samt olika forskare. Mer ingående vilken roll de olika aktörerna har kommer undersökas och förklaras längre fram i projektet.

Lagstiftning

Svenska samhället styrs av lagar och regler som ska upprätthållas för att samhället ska fungera som tänkt. Man kan argumentera att en del lagar kan i det långa loppet påverka det mesta dock kommer detta avsnitt ta upp den balk och den lag som påverkar exploatering av jordbruksmark i Sverige direkt vilket är följande; MB (Miljöbalken) och PBL (Plan- och Bygglagen) (hämtad från Sveriges riksdag, 2024-02-12).

Följande lagstiftning som tas upp i detta kapitel är relevant utifrån att man kan jämföra den med hur situationen ser ut i Sverige idag. Dessa lagar är de som är mest påverkande till hur kommunerna kan välja att agera vad de gäller exploatering. Det bör tas i beaktning att det finns betydligt fler lagar och paragrafer som kan indirekt påverka utvecklingen i fråga men att dessa lagar är de som direkt påverkar processen av att exploatera. Därför bör man som läsare tänka på hur dessa lagar fungerar i praktiken och hur staten menar att de ska fungera.

3 § Trots 2 § första stycket 1, 2 och 3 b krävs det inte bygglov för en ekonomibyggnad för jordbruk, skogsbruk eller annan liknande näring, om åtgärden vidtas i ett område som inte omfattas av en detaljplan (hämtad från Sveriges riksdag, 2024-02-12).

Denna paragraf som återfinns i PBL och berör jordbruksnäringen berättar att markägaren har rätt att anlägga en ekonomibyggnad som är till för din näring utan bygglov från kommunen. Ekonomibyggnad är de byggnader som är omedelbart avsedd a för den näring som bedrivs inom jordbruket eller liknande. Med andra ord, om man bygger en ekonomibyggnad som markägare och/eller arrendatorn så finns där en förväntan att det är till syfte för jobbet.

Lag (2011:335) Verksamhet eller åtgärd som skall anmälas för samråd får påbörjas tidigast sex veckor efter det att anmälan har gjorts, om inte tillsynsmyndigheten medger något annat (hämtad från Sveriges riksdag, 2024-02-12).

Denna lag återfinns i PBL och berör aspekten av att lagarna i Sverige är uppbyggda på att man räknar med att tillsyn ska hinnas ske. Denna lag är ett praktiskt exempel på detta. Om ingen hunnit komma ut och titta på 6 veckors tid har per automatik denna förfrågan gått igenom och man har tillstånd. Detta gör det svårt som myndighet att alltid hinna med och falluckor finns. Detta rör dock till största del skogsbrukare som ibland lägger in en förfrågan om att avverka sin skog som ingen hinner kolla upp värdena av skogen innan den avverkas efter 6 veckors tid.

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att jordbruksmark får tas ur jordbruksproduktion först efter anmälan till länsstyrelsen, om inte åtgärden är av ringa betydelse för jordbruket på brukningsenheten eller för natur- och kulturmiljön (hämtad från Sveriges riksdag, 2024-02-12).

Denna lag syftar på två saker, först och främst måste man anmäla till länsstyrelsen om att man ska ta jordbruksmark ur produktion men länsstyrelsen kan också neka förfrågan om åtgärden har stora konsekvenser för natur- och kulturmiljön eller för brukningsenheten. Med brukningsenheten menar Skogsstyrelsen, den produktiva skogsmark som tillhör samma ägare inom kommunen.

4 § Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk (hämtad från Sveriges riksdag, 2024-02-12).

Denna lag är den som till största del påverkar exploateringsfrågan inom jordbruket. Enligt denna lag får man endast bebygga jordbruksmark, som är i gott skick, om det är för att man ska tillgodose väsentliga samhällsintressen. Detta ska endast ske om där inte finns annan mark som kan tillgodose samma behov. Enligt Nationalencyklopedin betyder *väsentligt* något som rör den viktigaste eller största delen av en helhet (NE). Synonymer till ordet är; grundläggande, huvudsaklig, avsevärd och betydelsefull.

11 § Regeringen får i fråga om små mark- eller vattenområden som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda meddela föreskrifter om 1. att samtliga lätt igenkännbara områden av ett visst slag i landet eller i en del av landet ska utgöra biotopskyddsområden, och 2. att en myndighet eller kommun i det enskilda fallet får besluta att ett område ska utgöra ett biotopskyddsområde (hämtad från Sveriges riksdag, 2024-02-12).

Där finns lagar som denna som säger att om ett mindre mark- och vattenområden som är värdefullt för djur- och växtarter så får man besluta om att detta ska bli ett biotopskyddsområde och därmed bli skyddat. Däremot kan det också innebära att man inte kan bruka jorden längre, men behöver inte heller betyda detta. Detta är ett exempel på en lag som kan påverka att man inte får exploatera men är ingen direkt lag som handlar om exploatering av jordbruksmark. Men bör vara vid vetenskap att dessa lagar finns och kan påverka.

Jordbrukets historia

Jordbruket har varit en stor del av svensk historia under en längre tid, dock har utvecklingen förändrats tydligt i hur man brukar jorden (Bonden i skolan 2022). Under 1200-talet kom plogen och harven vilket gav rikedom till en del människor och befolkningen ökade därefter. Senare på 1400-talet konsumeradestill största del gröt, mjölk, kål och soppor av bönderna detta samtidigt som digerdöden härskade och dödade många människor. På 1600-talet odlade man i stället korn, havre och råg och 1700-talet förändrade man systemet och gjorde plättarna med jordbruksmark större för att öka effektiviseringen (Bonden i skolan 2022). På 1900-talet producerade Sverige så pass mycket att man fick börja exportera ut i världen till exempel till London som köpte svenskt havre. Traktorer började även visa sig under tidigt 1900-tal och senare försvann användandet av hästar helt. 1900-talet stod för en stor effektivisering och idag ser jordbruket väldigt annorlunda ut. Siffror visar på att jordbruket har haft stor betydelse för Sverige som land då det länge sysselsatte majoriteten av svenska invånare och att man valde att bosätta sig i södra Sverige för att jorden var i stor omfattning bördig. Under 1800-talet stod jordbruket för 90% av arbetstillfällena, idag står de för ca.2% vilket är en drastisk förändring (Bonden i skolan 2022).

Varför köper svenskar utländska varor?

Självförsörjningsgraden inom Sverige varierar kraftigt på grund av de stora skillnaderna på klimat i syd och i norr. Dock visar siffror från LRF att självförsörjningen i hela Sverige har gått ner på en del råvaror under de senaste åren (LRF, 2019). Mer exakta siffror visar på hur nivåer av självförsörjning på vissa råvaror har förändrats drastiskt från 1988 till 2021 såsom lamm (85%-31%), nöt (90%-58%) och mejeri (110%-73%) (LRF, 2021). Sen finns det även några fall där Sverige är mer självförsörjande nu än då, till exempel på detta är morötter (85%-97%) och äpple (20%-28%) (LRF, 2021). Studerar man övergripande och sammanställer samtliga råvaror visar den ändå totalt på en nedgång, 1988 var siffran för självförsörjning på 75% och 2021 låg den på cirka 50% vilket visar på en generell nedgång (LRF 2021). I en undersökning av Länsstyrelsen tillfrågades svenska invånare som gick in i matbutiken hur många som var måna om att köpa svenska råvaror och hur man kände kring detta ämne. De flesta personer var då väldigt måna om att stötta svenska bönder och till största del köpa dess produkter. När samma personer sedan gick ut ur matbutikerna fanns där mycket köttprodukter från utlandet i kassarna och då argumenterade de att det handlade om priset vilket var en stor faktor att ta hänsyn till. Utländska produkter är betydligt billigare än svenskt vilket oftast används som argumentation till att välja icke-svenskt kött. En konsekvens av detta blir att många bönder säljer sin mark till andra mer gynnsamma branscher (Jordbruksverket 2022).

Hur regleras exploatering i Sverige?

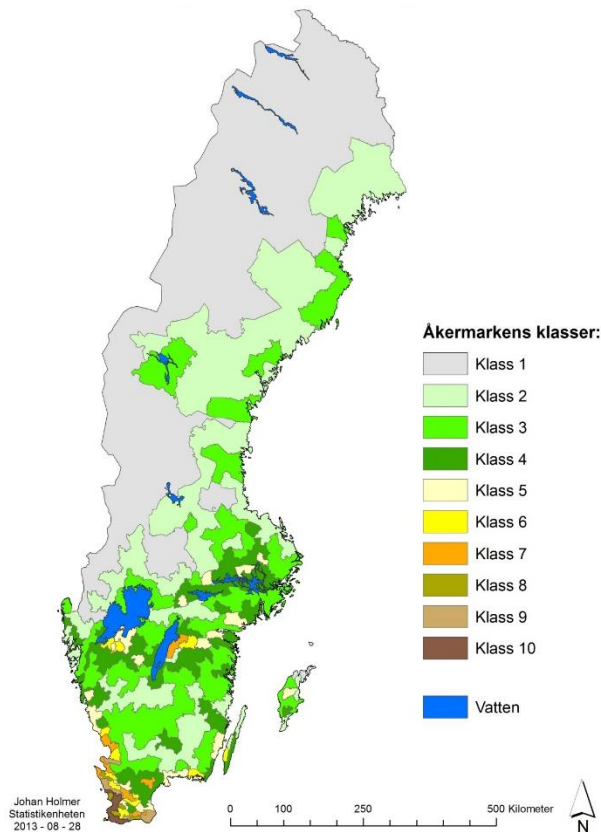
Sverige har en lång historia av att exploatera och man har under längre tid diskuterat frågan om att begränsa exploateringen utan att se något resultat i frågan. I två studier gjorda av Jordbruksverket visas det hur exploateringen i Sverige ser ut. I studierna visas statistik på att den totala exploateringen i yta idag ligger på ungefär samma nivå som den gjorde 1998, dock visade studien en skillnad på vilken typ av mark man exploaterar för (Jordbruksverket 2021). Resultatet är uppdelat i bostäder eller vägar/järnvägar och där man kan utläsa en betydande skillnad. Idag exploaterar Sverige i större grad åt bostadsbygge och mindre åt vägar/järnvägar om man jämför med år 1998. Andelen exploatering som är åt bostäder av totalen är cirka 81%. (Jordbruksverket 2021).

Bostadsutveckling

Boverket räknade 2023 att Sverige behöver 67 300 nya bostäder varje år fram till 2030 vilket är en ökning från deras föregående prognos 2022 som visade på 63 400 nya bostäder. Detta är en trend som visar på en efterfrågan och därmed kommer, högst sannolikt, även nyproduktion att ske (Boverket 2023). Dock menar Boverket att det finns ett stort historiskt underskott som kommer fortsättas byggas på då bostadsbyggandet den senare tiden stagnerat och att deras byggprognos visar på att under 2024 kommer cirka 20 000 nya bostäder påbörjas vilket är långt under deras prognos av behovet av nya bostäder (Boverket 2023).

Denna prognos av bostadsbehov är uträknad efter den befolkningstillväxt som SCB lämnade ut år 2022 vilket visade på en större ökning än tidigare prognoser (Boverket 2023). Enligt SCB gör de en befolkningsprognos beroende fyra kriterier; hur många kommer födas i Sverige, hur många kommer dö här, hur många kommer invandrade till Sverige och hur många som kommer utvandra härifrån (SCB 2023). I prognosen har SCB analyserat befolkningsantalet fram till år 2070, år 2032 beräknar SCB att invånarantalet kommer vara över 11 miljoner och 2070 beräknas siffran vara på 12.7 miljoner (SCB 2022)

Klassificering av jordbruksmark i Sverige

Figur 1: Illustration visar en gradering av kvalitén av åkermark i Sverige år 1971 (Jordbruksverket 2013)

Denna figur är relevant att ha med sig för att få förståelse kring hur de olika odlingsförutsättningarna ser ut i Sverige. Detta går att jämföra med lagen som är lika för alla kommuner vilket bildar en problematik då svenska kommuner har vitt skilda förutsättningar.

2. Inledning

Projektinledning

Jordbruksmark är ett brett begrepp som kan innefatta diverse olika typer av marker såsom skogsmark, åkermark och betesmark (Wikipedia 2021) som alla är relevanta och intressanta att diskutera utifrån dess framtida funktion. Detta projekt avgränsar sig till att fokusera på åkermark i de södra delarna av Sverige, framför allt i Skåne. Åkermark är relevant ur ett nutida tankesätt där Sverige likt många andra länder i Europa fokuserar på att höja sin beredskap (EU, 2024) vilket innebär nationen bör försöka sträva mot att kunna försörja sitt folk med livsmedel och mat om sämre tider kommer. I denna studie diskuteras jordbruksmark och matproduktion i ett brett perspektiv. Två fallstudier har utförts för att ge en större inblick i hur exploatering av åkermark kan se ut i praktiken.

De två fallstudier utspelar sig i två olika kommuner där kommunpolitiker av olika anledningar uttryckt en önskan av att exploatera jordbruksmark. Den första studien genomfördes i Trelleborgs kommun där kommunen 2024 är i mitt i processen att anlägga en kriminalvårdsanstalt på till största del kommunägd jordbruksmark. Fallstudie 2 genomfördes i Lunds kommun där kommunen på tidigt 2000-tal var intresserad av att exploatera på jordbruksmark i Värpinge, väster om staden, men där arrendatorn valde att förändra platsen vilket även förändrade kommunens exploateringsplaner. Dessa två fallen har en sak gemensamt, kommunerna har varit i ett läge där de önskar exploatera jordbruksmark men resultaten skiljer sig åt.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att kritiskt undersöka hur processen av exploatering av jordbruksmark i Sverige fungerar från idé till färdig bebyggande. Målet är att se hur svenska kommuner i större utsträckning kan värna jordbruksmark i sin tillväxt och vad staten kan göra för att bidra till en mer hållbar utveckling på nationell nivå.

Avgränsning

Det bör beaktas att denna studie avgränsar sig till att studera åkermark och inte jordbruksmark i stort som också innefattar skogsmark, ängsmark och betesmark. Detta eftersom åkermark, skogsmark, betesmark och ängsmark inte alla har samma förutsättningar, syften och utmaningar i dagens samhälle. Åkermarken är väsentligt ur ett matproduktionssyfte och nationellt beredskapssyfte vilket denna studien utgår från.

Frågeställningar

Vilka aktörer är inblandade i exploateringsprocessen och vilka avgör utfallet i teorin respektive i praktiken?

Hur kan en process från idé av exploatering av jordbruksmark till att man börjar exploatera se ut och varför kan dessa variera?

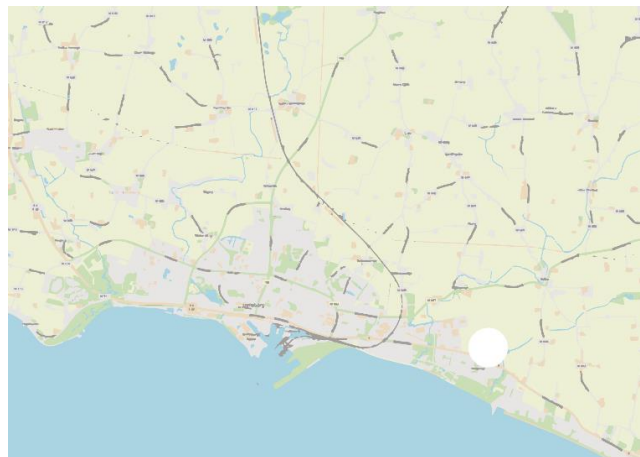
Vad kan svenska staten, svenska regioner och svenska kommuner förändra för att bevara åkermark i högre utsträckning?

Fallstudie 1

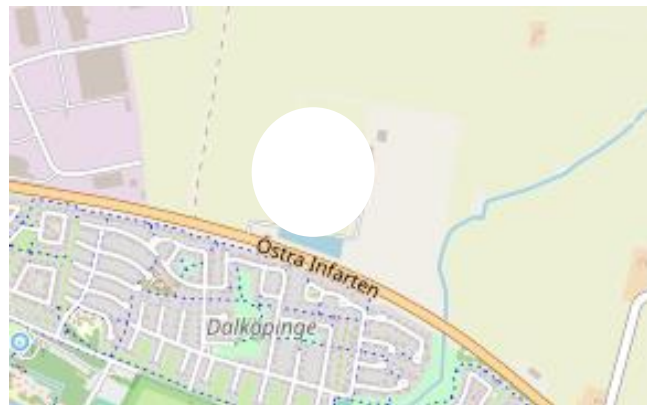
Trelleborgs kommun

Den första fallstudien har studerats i Trelleborgs kommun där kommunen planerar att anlägga en kriminalanstalt på efterfrågan av kriminalvården på högklassig jordbruksmark (Trelleborgs kommun 2023). Enligt kommunen är det kriminalvården som har sett ett behov av att bygga ut fler anstalter i södra Sverige och har ansett att Trelleborgs kommun är en potentiell kommun för denna typ av anläggning med argument om dess geografiska plats och koppling till övriga anläggningar (Trelleborgs kommun 2023). Kommunen har sedan de tog sig an projektet haft olika förslag på exakt

plats av fängelset men med de kriterier kriminalvården har som krav kom kommunen fram till att den valda platsen är det område som är mest lämplig (Inter. Jönsson 2024). Ytan är på ca. 40 hektar där delar av ytan redan sedan tidigare är planerad för exploatering men kommunen har tagit ytterligare 24 hektar i anspråk för att kunna genomföra detta projekt (Trelleborgs kommun 2023). Kriminalvården planerar att starta bygget våren 2024 och har som avsikt att vara färdiga 2027 (Kriminalvården 2022).

Figur 2: Karta över Trelleborgs kommun som visar var platsen där kriminalanstalten är planerad att anläggas (Open StreetMap 2024)

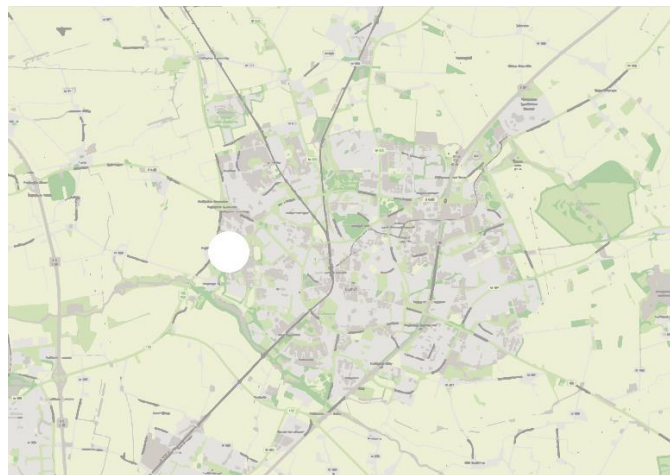
Figur 3: Karta över nordöstra Trelleborg stad som visar var platsen där kriminalanstalten är planerad att anläggas (Open StreetMap 2024)

Fallstudie 2

Lunds kommun

Fallstudie 2 har utförts i Lunds kommun där en jordbrukare och arrendator, Håkan Rasmusson, brukade mark i ett potentiellt utvecklingsområde i Lunds kommun. Åkermarken som Rasmusson arrenderar ligger i Värpinge vilket är beläget i västra utkanten av Lund stad. På sent 1900-tal kom det påtryckningar från kommunen om att de var intresserade av att exploatera området för bostäder. För att stanna den processen och delvis bevara åkermarken

valde Rasmusson att anlägga en golfbana, Värpinge Golfbana, där han idag kombinerar golfbanan med jordbruk vilket gjorde området mer attraktivt och angeläget att spara ur kommunalt synsätt. Golfbanan öppnade 2001 och är delvis en golfbana och delvis en plats man odlar kulturspannmål och unika grönsaker. Idag har detta blivit ett populärt utflyktsmål att besöka i Lund och därför finns där inte längre några exploateringsplaner på detta område (Inter. Rasmusson 2024).

Figur 4: Karta över Lunds kommun som visar var Värpinge golfbana ligger (Open StreetMap 2024)

Figur 5: Karta över västra Lund stad som visar var Värpinge golfbana ligger (Open StreetMap 2024)

Metod

Metodstruktur

Denna studien har ett brett metodval som syftar på att ge en slutsats som visar på en helhet på hur exploateringen av jordbruksmark i Sverige ser ut. Därför har följande metoder utförts; litteraturstudier, fallstudier och kvalitativa intervjuer. Intervjuerna var en stor del av starten av studien och därför fick också de styra vilken litteratur som studerades samt vilka fallstudier som valdes.

Litteraturstudier

Litteraturstudier har utförts för att ge en förståelse för jordbrukets funktion, historia, bransch, situation idag och framtid. Även för att ge en grundförståelse om hur det moderna jordbruket vuxit fram och i vilken riktning branschen är nalkas. Följande sökmotorer har använts för att finna relevant litteratur:

- Relevanta hemsidor (ex. Jordbruksverket)
- Google Scholar
- SLU Alnarp bibliotek - Primo

Fallstudier

Två fallstudier har utförts, dessa i Trelleborgs och i Lunds kommun för att fördjupa förståelsen kring exploateringsprocesser. Plandokument, planeringsunderlag och diverse litteratur har studerats om fallen för att

kompletteras med tre intervjuer. Intervjuerna fokuserade på de respektive fallen med följande personer;

- **Lina Jönsson**, Planarkitekt på Trelleborgs kommun (9/2–2024)
- **Mikael Lideflo**, projektutvecklare Lunds kommun (21/2-2024)
- **Håkan Rasmusson**, ägare av Värpinge Golfbana (13/2-2024)

Kvalitativa intervjuer

Kvalitativa intervjuer har utförts med aktörer som på olika sätt är inblandade i processen av att exploatera jordbruksmark i Sverige för att få en förståelse kring vilka olika roller de har och hur de ser på utvecklingen. Samtliga intervjuer var semistrukturerade med ett fast frågeformulär som unikt anpassat till varje intervju men med ett stort utrymme för svängrum (Brinkmann 2009). Detta gjorde att varje intervju utvecklades olika och det fick styra mitt arbete. Intervjuerna var med följande personer och organisationer;

- **Markus Hoffman**, LRF (18/1-2024)
- **Johan Niss** och **Tony Davidsson**, Länsstyrelsen Skåne (12/2–2024)
- **Göran Blom**, landskapsenheten Naturvårdsverket (16/2–2024)
- **Anne-Marie Linden**, ordförande för Den Goda Jorden (15/2–2024)
- **Anders Larsson**, lektor på SLU Alnarp (23/2-2024)
- **Johan Karlzén**, ordförande SPMO i Sverige samt direktör för Å.R.E, Rydsgårds gods (27/3-2024)

Metodkritik

Val av intervjuer

Denna metod utgår från kvalitativa intervjuer med personer som skribenten valt och ansåg var relevanta samt hade den expertis som efterfrågades i projektet. De intervjuades var 10 personer med olika bakgrund och som alla har olika perspektiv då de jobbar med frågan på olika sätt. Detta är en tolkning av författaren i fråga och därför kan man som läsare vara kritisk mot dessa val av personer att intervjua. Trots att personerna som blev intervjuade svarade så ärligt de kunde finns där fortsatt en risk att de svarar utifrån sina perspektiv och därför finns det en risk att svar kan vara vinklade. Därför är det viktigt som författare av denna studie att ta ut det som är trovärdigt och relevant från intervjuerna. Trots denna risken ger intervjuer en bra fingervisning på hur situationen ser ut i Sverige och kan bidra till att belysa var problematiken ligger samt vad framtiden bär om Sverige som nation fortsätter arbeta på det sätt man tidigare gjort.

Är fallen i Trelleborg och Lund jämförbara med varandra?

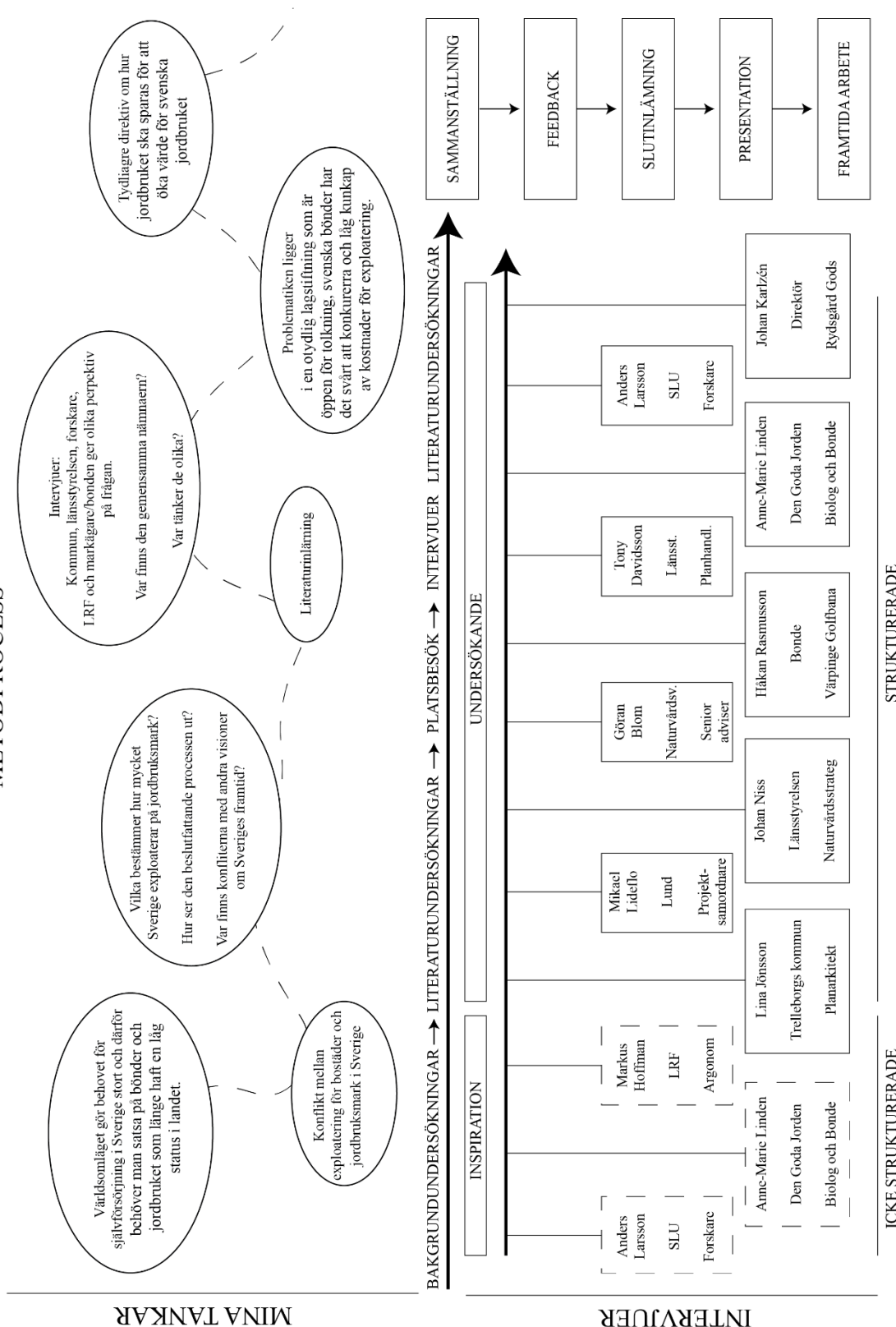
När metoden av en studie är fallstudier finns där ett värde i att de är jämförbara men också ett värde att de kan visa på olika utfall. I denna studie kan man diskutera och argumentera om studierna är för olika varandra eller ej. När fallen valdes var det viktigt att de skulle kunna jämföras men att de skulle visa på olika utfall för att i sin tur kunna

analysera varför man väljer att exploatera åkermark i vissa fall och i vissa fall inte. Dock är detta alltid en sak som kan diskuteras och man kan tycka olika i frågan. En aspekt som kan skilja fallen åt är att det skedde två intervjuer i Fall 2 – Lund och bara en intervju i fall 1 – Trelleborg. Detta blev naturligt då i fallet i Lund finns där en privat arrendator till skillnad från Trelleborg där kommunen äger största delen av marken själva. Detta är också en aspekt som är intressant att diskutera, kan det påverka utfallet om där finns en privat arrendator som har andra intressen än kommunen som lägger sig i processen i jämförelse när det bara är kommunen som kan sina egna intressen i anspråk? Slutligen finns aspekten av att ha ytterligare fall för att bredda förståelsen, valet av två fall beror främst på en aktiv avgränsning från författaren i förhållande till uppgiftens tidsspann.

Målgrupp

Målgruppen för denna studie är främst landskapsarkitekter på SLU Alnarp för att bidra med grundkunskap om jordbrukets utveckling. Utöver det finns där ett mål att nå ut till de som dagligen jobbar med jordbruksfrågor för att ge en idé till hur man hade kunnat öka samarbetet i Sverige för att bevara jordbruket genom att skicka ut studien till samtliga intervjuade personer. Exploatering av jordbruksmark är ett ämne som många invånare inte har stor kunskap kring men som kan komma till att påverka folks vardag. Med denna studie hoppas jag kunna främja kunskap och öka förståelsen och därmed göra skillnad för bevarandet av jordbruksmark.

MINA TANKAR

Figur 6: Illustration av metodprocess som visar hur processen har utvecklats för skribenten.

4.Forskningsöversikt

Miljö

Brukandet av mark påverkar miljön

Miljön står högt i fokus på många länders agendor världen runt, även i Europa, och med dagens kompetens om hur mänskligheten påverkar miljön gör det att bland annat jordbruket är i fokus (Fleming 2010). Lantbruket har utvecklats till att bli mer effektivt genom bland annat industrialiseringen som innebar att maskiner tillkom i branschen vilket resulterade i förhöjt koldioxidutsläpp. I samband med denna utveckling ökade även användningen av bekämpningsmedel (Tudi et al. 2021).

Under 1900-talet ökade befolkning i världen kraftigt vilket inte hade varit möjligt utan den effektiviseringen som jordbruket genomförde genom att använda maskiner och bekämpningsmedel. Studier visar på att 1/3 av de livsmedelsråvaror som producerades under 1900-talet var beroende av bekämpningsmedel (Tudi et al. 2021). Dock visar studier från naturvårdsverket att koldioxidutsläppen från jordbruket har minskat de senaste 30 åren, från 1990-talet vilket tyder på en ny utveckling (Naturvårdsverket 2022).

Utöver maskinutsläppen så har jordbruket andra faktorer som kan påverka miljö såsom utsläpp av ammoniak och kväve som bidrar till föroreningar och övergödning. Studier visar också på att de klimatförändringarna som världen identifierade på tidigt 2000-tal beror på att många bönder världen över använder mer kemiska bekämpningsmedel (Tudi et al. 2021).

Trots att brukandet av mark har flertalet negativa påföljder för miljön så har åkermarken även en del positiva faktorer för miljön med de öppna landskapen som många arter inom djur- och växtriket är beroende av. Kvalitéer åkermarken bidrar med är habitat till djurarter såsom fälthare och raphhöna som är så kallade fältvilt, vilt som befinner sig på åkermark. Dessa djur skapar i sin tur också en artrik fauna med insekter och fåglar som är beroende av åkern. Utöver de som är beroende av det öppna landskapet så finns där också de djur och växter som trivs i brynzonerna vilket är när det öppna landskapet möter det stängda (Jordbruksverket 2023). Se figur 7 för en sammanställande analys över hur åkermarken påverkar miljön negativt och positivt.

Utöver att jordbruket kan påverka miljön kan motsatsen också ske, att miljön påverkar jordbruket vilket kan ske genom klimatförändringar som världen upplever. Det finns både positiva och negativa effekter av denna process. De positiva effekterna kan variera beroende på klimat, i Skandinavien är positiva effekter exempelvis längre växtsäsong vilket möjliggör att odla andra grödor som kräver varmare klimat. Exempel på negativa effekter i Skandinavien är ökad och minskad nederbörd vilket försvårar bondens process men även tillkomsten av skadedjur som trivs i varmare klimat som också försvårar odlingsprocessen (Wirehn, 2018).

Studier kring hur man kan utveckla brukandet av jord

Där finns olika knep bonden kan använda sig utav för att hjälpa miljön och den biologiska mångfalden på den mark som brukas. Detta kan vara att undvika att bespruta kantzonerna som kan bilda en fristad för åkerogräs om det får växa vilt. Ytterligare två metoder som har använts i Sverige länge är allmogeåker och åkervila. Allmogeåker innebär att bonden brukar åkern utan att använda kemisk ogräsbekämpning och handelsgödsel vilket ger jordbruksmark chans att fungera bättre för miljön. Åkervila innebär att bonden lägger åkern till vila vilket innebär att åkern lämnas obevuxen och inte nyttjas för varken slätter eller bete vilket skulle leda till att den är mer tillgänglig för biologisk mångfald (Gustavsson & Ingelög 2001)

Flertalet studier visar att det finns ett intresse av att utveckla jordbruket. Där finns många aktuella avhandlingar, debattartiklar etc. som diskuterar ämnet hur lantbruket ska utvecklas. Dessa publikationer ger en inblick hos läsaren att forskare och bönder inte vet vilken lösning som är den rätta eller vilken riktning man bör ta men som skribent av denna studie kan slutsatsen dras att det är en mer hållbar riktning man önskar att ta men att man undersöker vilken metod som är den bästa. Detta avsnitt kommer ta upp ett urval av alla olika forskningsprojekt som avlöper varandra för att ge en uppfattning kring var problematiken ligger och i vilken riktning världen är på väg att ta vad de gäller landsbyggdutveckling, matproduktion och energiförsörjning som alla är kopplade till åkermarkens användning och framtida utveckling.

Jordbruket kan vara mångfunktionellt

I jämförelse med vad jordbruket var på 1900-talet, då det kunde producera mat, så har branschen utvecklats till att bli mångfunktionellt. Idag används jordbruksmark till mycket mer än till matproduktion. En av de större innovationerna är hur man kan producera el på marken genom både vind- och solkraft. 2024 arbetar man med att anlägga solceller i vinkel så både el kan produceras samtidigt som grödor får plats att växa. Denna teknik kallas agrivoltaics och har kommit till under 2020-talet (Stakens et al. 2023). Där finns flertalet innovationer som är på gång och några relevanta och intressanta är följande;

- CEA, en teknik som handlar om odling i kontrollerade miljöer (Engler & Krart 2021)
- Kolinlagring, en teknik som ska miljökompensera och kunna binda koldioxid (Johansson et al. 2022)
- Gödselmetoder, tekniker om hur man kan placera gödsel för att det ska vara mindre skadligt för miljön (Rychel, 2023)
- Bioenergi, hur man kan använda förnybara bränslen i större utsträckning (Zetterberg, 2011)

Dessa är bara några av många exempel på branschens utveckling vilket är relevant att ta med sig i denna studien för att öka förståelsen för var matproduktion kan innebära i framtiden.

Ekologisk odling i Sverige

Ekologisk odling har ökat i Sverige och har blivit ett omdiskuterat ämne i nyheterna. Ekologisk odling innebär att bonden endast får använda ett begränsat antal växtskyddsmedel mot sjukdomar och skadedjur och får inte använda några preparat mot ogräs (Jordbruksverket 2023). Där finns argument som används när man talar om att odla mer ekologiskt såsom; högre biologisk mångfald, ingen konstgödsel som bidrar till stora utsläpp och att det förbrukar mindre energi (Brady & Sidemo-Holm 2022). Däremot menar många i och utanför Sverige att där finns nackdelar också och att när det diskuteras ekologisk odling så tas inte hela bilden med. I en rapport som gjordes på ekonomihögskolan i Lund jämfördes ekologisk odling och konventionell odling. Studiens metod utformades genom att en hektar konventionell odling jämfördes med en hektar ekologisk odling utifrån tre olika kriterier; biologisk mångfald, näringsläckage och utsläpp av växthusgaser. Resultatet visade att ekologisk odling var bättre i alla tre aspekter men efter att ha jämfört resultatet med hur mycket odlingen producerades så förändrades resultatet. Nu vann ekologisk odling i ett av de tre kriterierna vilket var i biologisk mångfald och konventionell odling vann i de andra två, näringsläckage och utsläpp av växthusgaser. Med andra ord handlar detta om att den ekologiska odlingen skördar mindre mängd per kvadratmeter (SVT 2022). Andra studier visar på liknande resultat. AgriFood utförde en studie som visade att fördelen med ekologisk odling är den höga biologiska mångfalden men de andra faktorerna

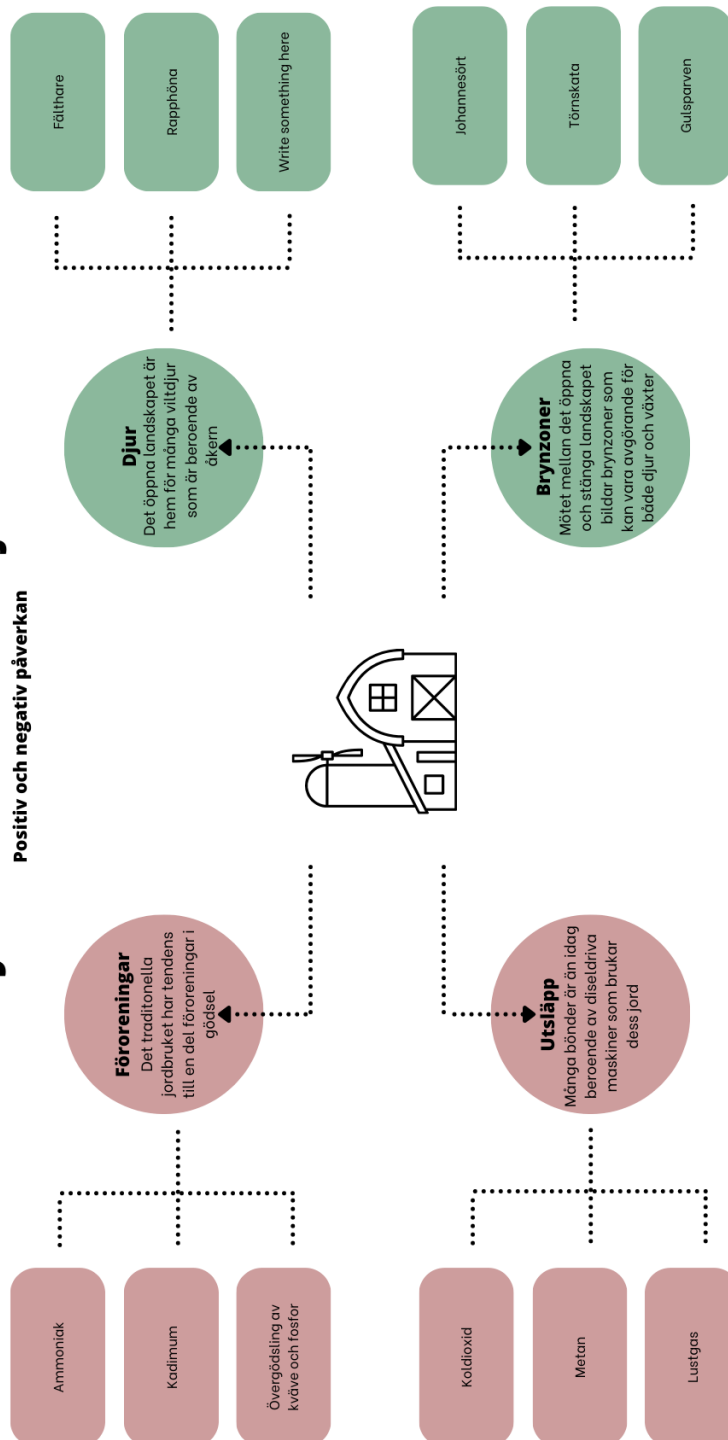
var inte lika övertygande. Det bör tas i beaktning att där även finns andra fördelar i aspekterna som inte behandlas i dessa studier såsom näringsvärde i grödorna eller påverkan hos människan etc. (Andersson et al. 2022).

Mosaiklandskaps värden

Anna Froster är författare till *Små åkrar ger stor mångfald* där det beskrivs de olika fördelarna att ha mindre åkermarker vilket framför allt gäller biologisk mångfald. Froster menar på att små åkrar och varierade grödor bidrar till att där då finns en mångfald av föda för insekter, fåglar och vilda växter. Resultatet från studien visar på att om varje jordbrukslandskap är 1 hektar så resulterar detta i 30% ökad biologisk mångfald, detta till skillnad från när varje jordbrukslandskap är 4 hektar. Studien visar att om en åkermark är 6 hektar eller större så planas kurvan ut och den biologiska mångfalden är densamma. Det är inte bara den biologiska mångfalden som visar sig vara sämre vid monotont lantbruk utan skadeangreppen visar sig även vara större (Froster 2019). Det finns många idéer om hur markanvändningen ska se ut. Forskare kan tala om storskaliga landskap, mosaiklandskap eller permakultur som alla är olika ideologier och tankar om en viss utveckling. Mosaiklandskapet försvinner mer och mer, från att en gång varit en av de mest markanta dragen som utmärkt den svenska landsbygden så finns där inte många spår kvar. Ett uttryck som vuxit fram i Sverige är permakultur, detta är en designidé som går ut på att skapa hållbara mänskliga bosättningar samt att återuppbygga resurser som jord, vatten och skog (Reiff, 2024).

Jordbruket och miljön

Positiv och negativ påverkan

Figur 7: Illustration visar jordbrukets påverkan på miljön, till vänster visas de negativa aspekterna, röd, och till höger de positiva aspekterna, grön.

Svenska kommuners relation till jordbruket

En forskningsstudie utfördes i tre svenska regioner, Norrbotten, Skåne och Stockholm, vars förutsättningar för bruk av åkermark liksom tryck på exploatering skiljer sig åt. Stockholmsregion består till stor del av städer men har också en del åkermark och annan jordbruksmark men är fortsatt tätbebyggd ur en generell punkt. Skånes geografiska läge intill Danmark bidrar till att många intressenter har intresse i regionen som till stor del består av åkermark med idag och en miljon invånare i större städer och mindre byar. Detta till skillnad från Norrbotten där man bor glest och är den största regionen i Sverige. Här har kommunerna inte mycket åkermark men istället annan jordbruksmark såsom skogsbruk. Studien fokuserade på de 5 kommuner med störst tillväxt och de 5 kommunerna med minst tillväxt inom dessa tre regionerna mellan 2010 och 2015 (Öhlund m.fl. 2020).

Forskare studerade de planeringsunderlag som de utvalda kommunerna publicerat på deras hemsidor, detta som DP och ÖP. Dessa underlag använde de sedan för att jämföra kommunernas lovord med den faktiska utvecklingen som skett inom respektive kommun vilket resulterade i följande. Kommunerna i Skåne talade ofta om jordbruksmark i deras planeringsunderlag då det finns en stor andel jordbruksmark i Skåne, Stockholms kommuner skrev om jordbruket desto mindre och Norrbottens kommuner benämnde knappt ämnet alls. 1/3 av kommunerna i de tre regionerna nämnde att där kan finnas en konflikt i markanvändning av jordbruksmark, alltså

problematiken med exploatering av jordbruksmark. Studien visade att 12/30 kommuner skrev att i dessa typer av konflikter bör bevarandet av jordbruksmark prioriteras. Av de 12 kommuner som uttryckte denna typ av prioritering så finns flest av dem i Norrbotten och minst av dem i Skåne vilket studien ifrågasatte då Skåne är den region som har störst andel bördig jordbruksmark (Öhlund m.fl. 2020).

Dock finns det undantag och där finns kommuner som uttrycker sig extra tydligt kring frågan, ett exempel är Eslövs kommun i Skåne som säger att de ska göra ett program för ruralt värde, vilken jordbruksmark ingår i. Detta menar studien på kan låta lovande men att det är en sak att säga något och en sak att förverkliga det. Forskning visar generellt på att kommuner i Sverige inte prioriterar bevarande av jordbruksmark trots att det ofta talas från kommunernas sida att de ska göra det. Istället blir befolkningstillväxt och skatteintäkter prioriterade. Forskningen visar att det som kan vända trenden är ett nationellt samarbete mellan kommuner och regioner vilket skulle leda till att Sverige har en större helhetssyn över dess mark vilket skulle resultera i att nationen kan börja planera hur man ska förvalta och förändra marken i en hållbar riktning inför framtiden (Öhlund m.fl. 2020).

Skatteintäkter och befolkningstillväxt prioriteras

Studier visar att jordbrukssektorn är en stor bransch som innefattar många olika aktörer vilket gör det svårt att förändra situationen. Därför undersöker Danmark huruvida man kan implementera olika systeminnovationer som skulle kunna Danmark är ett land som har liknande förutsättningar som Skåne och där frågan kring jordbruksmark diskuteras frekvent.

I Danmark har man valt att rannsaka systemet som styr exploateringen då Danmark som nation anser att den är bristfälligt. Ytterligare forskning visar hur förståelsen i Sverige är relativt stor då kommuner allt som oftast väljer att diskutera och beskriver i ÖP och DP hur viktigt det är att följa upp och bevara den jordbruksmark vi har idag. Detta resulterar dock inte i en förändring utan utvecklingen ser och har sett likadan ut i Sverige de senaste tiotal åren. Detta är då ett bevis på att många kommuner väljer att prioritera befolkningstillväxten.

Denna studie avslutar med att diskutera vilka förändringar som kan hjälpa Sverige förändra situationen, det diskuteras kring om man tydligare kan värdera jordbruksmarken och om det skulle kunna resultera i att det är enklare att skydda den bördiga marken med hjälp av lagar. En undersökning visar på hur vilka 15 svenska kommuner som exploaterar mest där Linköping är den kommun som gör det allra mest. Därefter är det följt av Uppsala, Varberg, Jönköping, Gotland osv. (Magnusson, 2020).

Danmarks utveckling i jordbruksbranschen

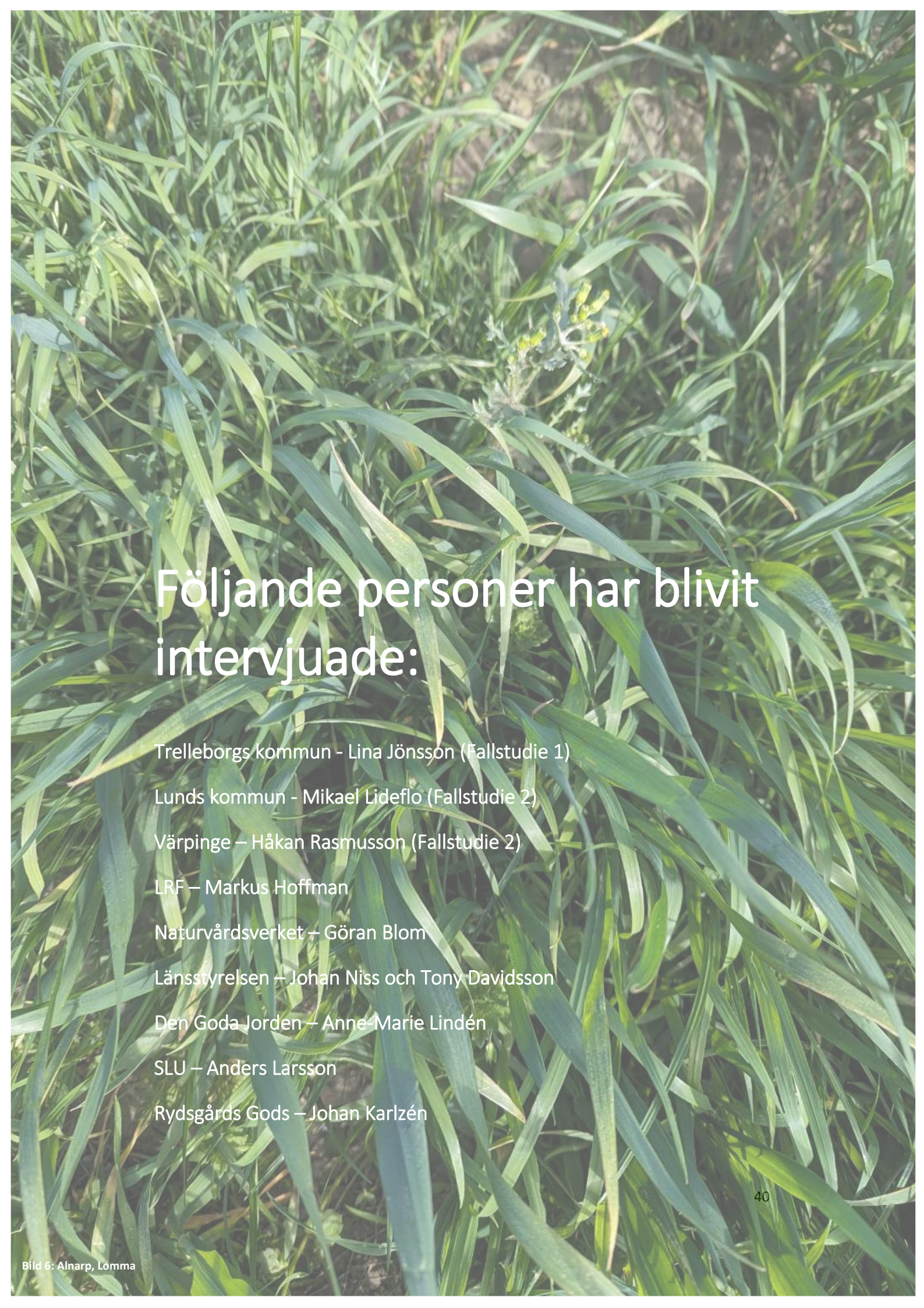
Danmark är ett land som har liknande förutsättningar som Skåne och där frågan kring jordbruksmark diskuteras frekvent. I Danmark har man valt att rannsaka systemet som styr exploateringen då Danmark som nation anser att den är bristfälligt. Studier visar att jordbrukssektorn är en stor bransch som innefattar många olika aktörer vilket gör det svårt att förändra situationen. Därför undersöker Danmark huruvida man kan implementera olika systeminnovationer som skulle kunna förändra situationen i stort. Dessa innovationer är sådana som ska kunna hjälpa jordbruket bli mer effektivt samtidigt som det fortfarande ska möta miljömålen (François m.fl. 2021).

EU-länders påverkan på miljön genom jordbruk

Studier visar på hur mycket jordbrukssektorn påverkar miljön i världen vilket bidrar till den komplexa debatten kring markanvändning och miljöförstöring är ett av de största globala hoten i dagens värld. Och för att förändra denna situation krävs det att samtliga länder förändrar sättet man jobbar på vilket kräver en internationell överenskommelse. Idag visar situationen att man inte är där och att det är en lång väg dit men det är också det som krävs för en hållbar framtid (Renner, A.2020). Studiens tabeller visar på hur länder inom EU samt Norge och Storbritannien, markanvändning inom jordbrukssektorn förväntas utvecklas. Detta resulterar att man kan dra slutsatsen att följande tre länder: Malta, Nederländerna och Belgien kommer ha det svårt att uppnå förväntningarna som denna tabell visar (Renner, 2020)

5. Intervjuer och fallstudier

Följande personer har blivit intervjuade:

Trelleborgs kommun - Lina Jönsson (Fallstudie 1)

Lunds kommun - Mikael Lideflo (Fallstudie 2)

Värpinge – Håkan Rasmusson (Fallstudie 2)

LRF – Markus Hoffman

Naturvårdsverket – Göran Blom

Länsstyrelsen – Johan Niss och Tony Davidsson

Den Goda Jorden – Anne-Marie Lindén

SLU – Anders Larsson

Rydsgårds Gods – Johan Karlzén

Trelleborgs kommun - Lina Jönsson (Fallstudie 1)

I en intervju med Lina Jönsson, planarkitekt i Trelleborgs kommun, får man inblick i hur processen med att anlägga en kriminalanstalt på jordbruksmark sett ut och varför det resulterade på detta sätt. Jönsson utbildade sig i Malmö till planarkitekt och började med att jobba i Karlskoga kommun för att sedan flytta till Trelleborg där hon har arbetat sedan 2018. Hon hade samma arbetsroll i Karlskoga som hon har i Trelleborg där hon jobbar som planarkitekt tillsammans med andra planarkitekter men också landskapsarkitekter etc.

Projektet tog fart och Lina Jönsson tillsammans med en kollega tog fram detaljplanen för kriminalanstalten som kommunen valt att anlägga i nordöstra stadsområdet av Trelleborg. Under processens gång har kommunen haft mycket kontakt med aktörer och andra sakkunniga som har resulterat i att kriminalvården 2024 ska påbörja byggandet, dock har processen dit varit lång. Projektet tog avstamp i att kriminalvården ansåg att Sverige behövde ytterligare en anstalt i den södra delen av Skåne. Frågan gick först till Svedala kommun där kommunen länge försökte hitta en lösning som skulle sluta med att de kunde anlägga anstalten men efter många motgångar och att kommunen inte lyckats möta målen fick de tacka nej vilket resulterade i att Trelleborgs kommun, som var en utav fem från start intresserade kommuner, fick frågan. Då valde Trelleborgs fullmäktige att skriva under en avsiktsförklaring med kriminalvården. Med andra ord är det kriminalvården som väljer att ställa frågan och sen är det de förtroendevalda politikerna i kommunen som avgör om man antar uppdraget eller ej. En avsiktsförklaring med kriminalvården är som ett bevis på

att kommunen är överens och har samma avsikt med projektet som kriminalvården. Kriminalvården är ansvarig för byggnaden men kommunen är fortsatt ansvarig för området intill, vattenhantering etc.

I början av projektet var det mark- och exploateringsavdelningen som var ansvariga för att ta sig an projektet och därefter skickades en ansökan in om planbesked till samhällsbyggnadsförvaltningen. I samband med handläggningen av planbeskedet gjordes en lokaliseringsanalys där platser inom kommunens gränser analyserades utifrån några olika krav. Kriminalvården hade krav på platsen såsom storlek och hur området skulle se ut samt att marken skulle vara kommunalägd. Lokaliseringsanalysen resulterade i fyra alternativ där den vinnande platsen låg i nordöstra delen av staden. Eftersom kommunen själva äger största delen av marken handlade denna process om att kunna köpa mer mark för att sedan kunna exploatera och få plats med kriminalvårdens anläggning. En del av marken var redan utmärkt i översiktsplanen samt detaljplanlagd för industriändamål och därför är den också godkänd för exploatering men kommunen fick då ansöka för ytterligare mark för att få plats med kriminalvården. I denna del av processen hade kommunen kontakt med länsstyrelsen.

För att en detaljplan ska få laga kraft ska Länsstyrelsen inte överpröva kommunens beslut att anta en detaljplan och överklagande i domstol ska avvisas. När Trelleborgs kommun

gick ut med att man planerade att anlägga en kriminalanstalt var det många invånare som valde att skriva in yttrande under planprocessen om att de inte önskade att detta projekt skulle genomföras i deras kommun. Det bildades även en förening som kallar sig "Fängelsefritt Trelleborg" som är en motståndare till projektet. Det blev en debatt i kommunen men projektet är i gång och planeras att påbörjas under 2024, dock är det en del protester än idag. Detaljplanen fick laga kraft i slutet av 2022 efter att mark- och miljööverdomstolen beslutade att inte ge prövningstillstånd för överklagandet som hade kommit in och kommunen startade med det första som skulle ske på marken, det arkeologiska arbetet.

Trelleborgs kommun har främst kontakt med Länsstyrelsen och LRF när de genomför liknande typ av projekt. Länsstyrelsen måste kommunen vara överens med för att de ska kunna anta en detaljplan. LRF är inte ett "krav" men de är en väldigt aktiv och betydelsefull organisation och därför väljer Trelleborgs kommun att ha en dialog med dem för att de ska ha en chans att uttrycka sina åsikter. Lantmäteriet och Region Skåne är egentligen vanliga remissinstanser och har inte utmärkt sig särskilt i detta projekt. När detaljplanen fick laga kraft kunde kommunen gå vidare i processen med att sälja marken till Specialfastigheter, som ofta äger liknande markområden och sedan hyr ut den till kriminalvården så fortsatte arbetet. I planeringsfasen hade man möte med kriminalvården varje vecka och dialogen var viktig för att projektet ska fungera så smärtfritt som möjligt. När det arkeologiska arbetet fortsatte hittade man en del fynd, bland annat ett intakt människoskelett och därför har denna process tagit en del tid i anspråk.

Kommunen planerar att vara klara med det arkeologiska arbetet sommaren 2024 och därefter kommer man att börja flytta jordmassor, här kommer man jobba i cirka 1 år innan man kan börja med självaste byggandet av anläggning, som är planerat att stå klart 2028.

Kommunens planer på utbyggnad av staden i framtiden är till stor del fokuserad på hamnen. Trelleborgs kommun bygger sällan på jordbruksmark och de äger en väsentlig del av jordbruksmarken själva som de i sin tur arrenderar ut till bönder som brukar jorden. De tillfällen de väljer att exploatera handlar det om samhällsnyttiga byggnader, såsom i detta fall en kriminalanstalt. Trelleborgs kommun fokuserar mycket på sin utbyggnad i hamnen där man planerar för många nya bostäder. I det nya omvärldsläget har kommunen blivit mer och mer restriktiv med att exploatera jordbruksmark och fokuserar mer på andra utbyggnadsområden såsom förtätning eller liknande. I detta fall så ägde kommunen jordbruksmarken man valde att exploatera men i många fall kan situationen se annorlunda ut då kommunen vill exploatera på privatägd mark. Om marken är markerad sedan tidigare på ÖP så har kommunen genom det kommunala planmonopolet fullt mandat att exploatera, markägaren har med andra ord inget att säga till om. Dock brukar man ha en dialog med markägaren för att det ska gå så smidigt som möjligt. Allt som oftast kommer man till ett gemensamt beslut där man har en lösning som passar båda parterna. Detta kan till exempel vara att markägaren då väljer att vara den som bygger bostäder och det blir bondens nya sysselsättning men lösningarna kan såklart se väldigt olika ut och vara individuellt anpassade.

Den planerade platsen för framtida kriminalanstalten

Bild: 7–11: Bilderna visar den plats kriminalanstalten i Trelleborgs kommun ska byggas (4/3–2024).

Lunds kommun - Mikael Lideflo (Fallstudie 2)

I en intervju med Mikael Lideflo, projektutvecklare i Lunds kommun, får man en inblick i hur processen med att bygga ut kommunen sett ut och hur man tänker kring projekt såsom Värpinge golfbana. Lideflo är utbildad högskoleingenjör inom byggt teknik och efter studierna vid Mittuniversitetet flyttade han till Malmö. Han har jobbat som mark- och gatuingenjör med inriktning mot exploatering samt som exploateringsingenjör på Malmö kommun och Svedala kommun. Sedan januari 2022 arbetar han som projektutvecklare med samordningsansvar på Lunds kommun.

Lunds kommuns utbyggnadsplaner ligger främst i staden genom förtätning men också i kommunens många byar.

Lideflo börjar med att förklara hur man som kommun generellt jobbar med utbyggnad i Lund stad men att byarna också har potential. Dessa byarna är Stångby, Dalby, Genarp och Veberöd, Mikael menar att detta beror på att kommunen ser en ökad tillväxt där och att byarna är strategiskt placerade. Lideflo berättar att jordbruksmarken kring dessa byar inte alltid är av högsta bördighetsklass och därför blir det lämpligt att anlägga bostäder där. Lideflo förklarar att det finns en stor fördel med att exploatera på sämre åkermark då det inte krävs så mycket arbete. Utöver byarna planerar kommunen att bygga ut kring Nova, den västra delen av kommunen, men annars är man som kommun restriktiv gällande exploatering precis runt staden då där är jordbruksmark av hög bördighetsklass. Kommunen äger en hel del åkermark inom kommungränserna som man väljer att arrendera ut till bönder på ett 1-årskontrakt. Detta menar Lideflo är normalitet, alltså så brukar kommuner i Sverige göra.

Värpinge 17:26 ett viktigt område för kommunen med värden såsom matproduktion, sociala möjligheter och en plats för nya innovationer.

Lideflo kan inte säga så mycket om situationen med Värpinge mer än att man politiskt i kommunen är väldigt nöjd med Rasmussons arbete. Detta gör att där inte finns några politiska direktiv att göra något annat med platsen än vad den är idag trots att det tidigare år funnits sådana idéer och kommunen äger marken. Rasmusson och kommunen har nyligen skrivit på ett arrendekontrakt som gör att Rasmusson har rätt att bruka och använda åkermarken fram till 2048, alltså ett 25-årskontrakt. Lideflo nämner att detta är ett speciellt och unikt undantag som gjorts av politiker i Lund som annars har som standard att endast skriva 1-årskontrakt. Detta är ett tydligt tecken på att man i Lunds kommun stöttar och värnar om vad Värpinge 17:26 är och kan bli.

Lund växer och visar på en framtid med många nya invånare.

Lund har en historia av ett osäkert politiskt styre där det kan svänga rätt mycket vilket påverkar arbetet för samhällsplaneringavdelningen. Mikael Lideflo har nyligen genomfört en bostadsprognos för 2025–2029 som visar på att kommunen kommer att byggstarta många nya bostäder till människor som är intresserade av att flytta till Lund. Speciellt eftertraktade är villor med trädgård som kräver en hel del yta för en familjs boende och därför finns det endast ett fåtal av dem i staden.

Värpinge Golfbana – Håkan Rasmusson (Fallstudie 2)

I en intervju med Håkan Rasmusson, ägare och utvecklare av Värpinge Golfbana, berättar Rasmusson om hur resan sett ut från traditionellt jordbruk till innovationer och nytänkande vilket har lett till ett ökat värde av marken. Rasmusson är uppväxt på Rinnebäcks gård i Värpinge som hans pappa länge brukade vilket följdriktigt ledde till att Håkan tog över gården och har idag förvandlat gården till att bli innovativ och framtida.

Rinnebäcks Gård har gått i familjens arv och Rasmusson skildrar berättelsen om hur hans pappa en gång i tiden brukade gården på ett traditionellt och historiskt klassiskt sätt. Då pappan gick bort var det Håkans tur att ta över gården vilket blev år 1992. På denna tid var avtalen med bönder som arrenderade mark av Lund kommun 1-årskontrakt vilket Rasmusson ansåg gjorde arbetet svårt och kortsiktigt. Detta menar han kunde leda till en problematik för bonden att satsa på att förändra, förbättra och tänka nytt när hen inte kan garantera att hen fick ha kvar och bruka marken om ett år. I samband med detta uppfattade Rasmusson att där fanns intresse från kommunens sida att exploatera i västra Lund där gården låg och då försökte Rasmusson hitta på något nytt som skulle göra att de fick behålla gården och fortsätta bruka den.

Håkan Rasmusson hade några idéer som skulle kunna öka värdet på gården men han menar själv på att han har haft turen med sig. Där fanns länge krafter inom Lund kommun för att exploatera i Lunds västra delar men där fanns en del saker som stoppade kommunen från att kunna exploatera, till exempel låg där en

kraftledning intill som var en angelägenhet för kommunen men det blev också varigheter för att väg 103/108 och Rinnebäcksravinen ligger intill gården. I detta läge valde Rasmusson att kontakta kommunen, framförallt de partier som var emot att exploatera, för att diskutera sin gård och framtiden. Han lade då fram förslaget om att anlägga en golfbana på en del av marken vilket politikerna från nästan samtliga partier kunde enas om var en bra idé. Detta ledde till att han anlade golfbanan som blev starten för en ny era för gården.

Idag är Värpinge Golfbana en plats där man odlar diverse olika ekologiska grödor i kombination med golfbanan, detta har då konstaterat öka värdet av platsen för den producerar inte längre endast mat utan den har även stora sociala och ekologiska värden och har blivit en mötesplats för många i kommunen. Den ekologiska odlingen består av kulturspannmål men också av 150–200 sorters ovanliga grönsaker. Rasmusson tar också in får som han låter beta på golfbanan som ett naturligt sätt att hantera ogräs på och fåren bidrar även till att den biologiska mångfalden med sin avföring som lockar till sig både insekter och fjärilar. Detta leder i sin tur att de inte behöver använda kemiska bekämpningsmedel som är direkt dåligt för både miljön men också människan och golfspelaren. Kombination av dessa faktorer är det som Rasmusson själv tror är anledningen till att marken har fått ett ökat värde på det sätt att kommunen inte har planer på att exploatera längre samt att han fått ett arrendeavtal på 25 år istället för 1 år som är standard i Lund.

Värpinge Golfbana

Bild: 12–16: Bilderna visar den plats Värpinge golfbana i Lunds kommun för att ge en uppfattning av hur platsen ser ut till läsaren (4/3–2024).

LRF – Markus Hoffman

I en intervju med Markus Hoffman, hållbarhetsexpert på LRF riksförbund, beskriver han om hur situationen för bönderna ser ut idag och hur den senaste utvecklingen artat sig. Hoffman är utbildad agronomiedoktor och har de senaste 20 åren arbetat kring vatten och hållbarhetsfrågor på LRF i Skåne. Han är uppvuxen på ett lantbruk och har ett stort intresse för detta område.

I intervjun med Markus Hoffman förklarar han att det har den senaste tiden funnits en negativ utveckling för bönderna speciellt i Sverige. Hur de olika lantbrukarna har drabbats ser väldigt olika beroende på vad de sysselsätter sig med. Men för de som brukar jorden för att producera mat har fått det svårare ekonomiskt de senaste åren. Hoffman menar att det generellt finns en svårighet att hitta människor som vill jobba inom lantbruket om man bortser för de som själv äger marken. Följaktligen, de som är bönder och markägare har svårt att hitta anställda som är intresserade av att jobba inom lantbruksnäringen. Därför är det väldigt vanligt att man tar in arbetskraft från andra delar av Europa som till exempel Polen etc. Hoffman tror att det handlar om att svenskar har utvecklats i en riktning att man inte vill jobba med dessa typ av arbeten, utan hellre vidareutbildar sig och jobba med typiska l-lands-jobb. Detta kan visa på en nedåtgående trend där den gröna näringen inte är så attraktivt att jobba inom vilket inte hjälper svenska bönders situation idag.

Hoffman förklarar hur likt Finland är Sverige på lantbrukarsidan. Både Sverige och Finland har liknande geografiska möjligheter och utmaningar. Procenten på självförsörjning ser bättre ut för Finland trots de liknande förutsättningarna. Detta gör, menar Hoffman, att man borde titta och undersöka Finland för att få tips och råd. LRF är en svensk organisation som verkar inom de svenska gränserna dock berättar Hoffman att det finns liknande organisationer i andra länder, som exempelvis Finland. Dessa har man lite kontakt med men det handlar framförallt om att vara aktiv i Sverige men att man alltid bör ha förståelse och ta in det internationella perspektivet.

Vidare diskuteras hur LRF jobbar i Sverige och vilket syfte de har i olika processer och projekt. LRF viktigaste syfte är att jobba för att stötta lantbrukarna i deras väg framåt för att utvecklas och jobba hållbart. I samband med detta arbete har man också kontakt med kommuner och länsstyrelsen för att vara aktiv i utvecklingen av lantbruket. Därför kan jobbet på LRF se väldigt olika ut och man kan ha inflytande på flera olika sätt. Sammanfattningsvis handlar det om att LRF representerar svenska lantbrukare. Hoffman önskar en utveckling där lantbrukarna har mer att säga till om och där man samarbetar för att lösa samhällskonflikterna på ett bättre sätt.

Länsstyrelsen – Johan Niss och Tony Davidsson

I en intervju med Johan Niss, naturvårdsstrateg och samordnare för grön infrastruktur på länsstyrelsen i Skåne, och Tony Davidsson, planhandläggare på länsstyrelsen i Skåne, får man en inblick över hur man jobbar med jordbruksmark på regional nivå. Länsstyrelsen har som syfte att vara regeringens företrädare i länet man arbetar i, vilket förenklat betyder att man ska framföra regeringens intressen på ett likartat sätt i hela Sverige.

Johan Niss är naturvårdsstrateg och arbetar i gruppen som har hand om natur och vatten. **Tony Davidsson arbetar som planhandläggare** och arbetar mycket med detaljplaner och har i stor omfattning kontakt med kommunen och andra aktörer. Niss och Davidsson sitter därmed i två olika grupper på Länsstyrelsen som totalt har sju olika grupper för olika ändamål. Dessa olika grupper är följande; avd. för beredskapsfrågor, avd. för hållbar tillväxt, avd. för landsbygd, avd. för miljö, avd. för rättsliga frågor, avd. för samhällsbyggnad och avd. för verksamhets- och ledningsstöd. Länsstyrelsen har flera olika roller och uppdrag i planprocesser. Länsstyrelsen ansvarar för att samordna och ta tillvara statens intressen, tillhandahåller underlag och ger råd i fråga om plan- och bygglagens allmänna intressen. Länsstyrelsen har ett särskilt ansvar och mandat att bevaka riksintressen, miljökvalitetsnormer, strandskydd, regional samordning samt frågor som rör hälsa och säkerhet. Avseende jordbruksmark är Länsstyrelsens roll i planprocessen främst rådgivande.

Bland annat handlar det om att i samrådsyttrande över detaljplaner, översiktsplaner och regionplan verka för att jordbruksmark endast ska tas i anspråk om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta inte kan ske genom att någon annan mark tas i anspråk. Lagstiftningen är utgångspunkten för vår rådgivning, och då främst av plan- och bygglagen samt miljöbalken.

De båda menar på att de inte märker tydliga skiftningar när det politiska skiftet förändras i Sverige. Det kan det vara små detaljer som ändras men i det stora hela är det samma mål man arbetar för och regeringen förändrar inte länsstyrelsens arbete så mycket. Om något menar de på att det ekonomiska biståndet kan skifta och variera beroende på styret i Sverige. Eftersom länsstyrelsens främsta uppdrag är att tillgodose regeringens intressen och agera som rådgivare är det också det eventuella politiska skiftet som kan påverka deras arbete allra mest. Dock finns där yttre faktorer som påverkar det politiska styret som i sin tur påverkar länsstyrelsen. Exempelvis kan Niss och Davidsson se att avdelningen för beredskapsfrågor har påverkats en del av det förändrade världsläget och framför allt vad som sker i Europa idag med invasionen av Ukraina. Därför menar Niss och Davidsson att diskussionen gällande självförsörjning och därmed livsmedelsproduktion har ökat väsentligt och bör vara högst aktuell i avdelningen för beredskap. Dock är detta ingenting som de kan garantera eller utveckla mer kring, då de inte sitter på den avdelningen.

Kommunerna är Länsstyrelsen största kontakt men där finns också en del kontakter med både Jordbruksverket, LRF och Naturvårdsverket gällande arbetet i Sverige. Den senaste tiden har både Niss och Davidsson kunnat se en trend att Länsstyrelsen tar emot en väsentlig ökning av ansökningar från företag om att bedriva energiproduktion på jordbruksmark som är i bruk idag, företag vill med andra ord köpa upp åkermark för att sedan exempelvis anlägga solcellsparkar eller vindparker. Dock har de på grund av lagen gett avslag på de flesta av förfrågningarna. De menar på att där finns en större ekonomisk vinning i att bedriva elproduktion än odla marken och därför ser de idag en stor efterfrågan för att använda åkermark till detta.

Naturvårdsverket – Göran Blom

I en intervju med Göran Blom, som jobbar på landskapsenheten på Naturvårdsverket sedan 33 år tillbaka, berättar han om den betydelsen jordbruket har för naturen och hur man arbetar för dess framtid. Idag är Göran endast timanställd och arbetar därför varierat med jobbuppdrag men fortsatt inom landskapsenheten. Denna enhet fokuserar framför allt på biologisk mångfald, det som inte är skyddad natur, kulturmiljöfrågor, miljömål, grön infrastruktur, biosfärområden och livsmedelsstrategin. Blom har sedan tidigare jobbat på KTH där han var lärare inom ekologi och efter det har han även forskat innan han valde att börja arbeta på Naturvårdsverket

Blom menar att Naturvårdsverket jobbar en del med jordbruksfrågor men huvudsakligen handlar det om att bidra till att förbättra jordbruket så det blir mer hållbart för klimatet och förbättra den biologiska mångfalden. Naturvårdsverket är likt länsstyrelsen statens myndigheter och kan förmedla statens intressen till kommuner men också andra myndigheter, främst genom MB, miljöbalken. Naturvårdsverket arbetar inte direkt mot exploatering av jordbruksmark men fokuserar mer på hur jordbruket kan bli mer hållbart och röra sig i en mer ekologisk riktning.

Regeringsskiftet märks relativt tydligt menar Blom då Naturvårdsverket kan få uppdrag från regeringen som skiftar beroende på vilka som styr. Det nya världsläget har också gjort att Naturvårdsverket fått i uppdrag att vara beredskapsmyndighet. Blom ser också andra aspekter som inverkar på jordbruket såsom energi- och drivmedelspriserna vilket också påverkat

de flesta bönder, speciellt de som använder mycket diesel. Dessa aspekter påverkar utvecklingen och Naturvårdsverket, liksom andra myndigheter, försöker anpassa sig efter dem samtidigt som de försöker utföra sina uppdrag. Blom berättar att där finns en lång historisk utveckling som har varit negativ ur miljösynpunkt, t.ex. har det mosaikartade odlingslandskapet till stor del försvunnit. Idag har bönderna stora maskiner som har effektiviserat brukandet av jorden vilket har lett till att varje bonde kan bruka större åkerarealer. Detta har då i sin tur bidragit till att jordbrukslandskapet man ser idag är mer monotont och storskaligt, och saknar viktiga småbiotoper, vilket är sämre för miljön.

Blom menar att arbetet med jordbruksmark handlar framförallt om att genomföra en nationell omställning av jordbruket så det blir mer miljövänligt. Naturvårdsverket tittar också på hur man kan göra jordbruken multifunktionella. Blom menar att det finns nya sätt att kombinera matproduktion med annan produktion. Ett nytt exempel är elproduktion med vridbara solceller för minimal skugga vilket skulle ge fortsatt foderproduktion och samtidigt bidra med el vilket då skulle leda till dubbla inkomster för bonden. Naturvårdsverket har genom länsstyrelsen kontakt med kommuner men hjälper framför allt länsstyrelsen med vägledning. De har även dialoger med Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och LRF. Naturvårdsverket har många internationella samarbeten, framför allt inom Europa.

Den Goda Jorden – Anne Marie Lindén

I en intervju med Anne-Marie Lindén som är ordförande för organisationen "Den Goda Jorden" förklarar hon den problematik de möter i kampen för att bevara och förvalta den jordbruksmark Sverige har kvar idag. Lindén är utbildad biolog och är idag bonde. Hon har en gård tillsammans med sin man i Ängelholms kommun som de gemensamt brukar. Lindén är även politiskt aktiv för miljöpartiet i kommunen, med fokus på jordbruket, men är även engagerad i många andra frågor.

Marie Lindén har en bred bakgrund och är idag en lantbrukare som jobbar med jordbruket som företagare, kommunpolitiker och ordförande för den ideella organisationen *Den Goda Jorden*. Lindén förklarar att det finns tre anledningar till att Sverige exploaterar på den nivån som man gör idag vilka är följande; 1. lagen som styr exploatering är vag och tvetydig 2. kommunerna har planmonopol vilket ofta leder till att de tänker kortsiktigt men ekonomiskt gynnsamt 3. samarbetet mellan kommunerna är oftast dåligt och därför tänker kommunerna endast på egen vinning.

För att bena ut detta menar Linden på att lagen påvisar att det måste vara ett väsentligt samhällsintresse för att man ska kunna exploatera på jordbruksmark i Sverige. Samhällsintresse förklaras inte vidare mer än att det måste vara väsentligt vilket ger rum till tolkning av kommunerna som ansvarar för exploateringen. Detta blir då problematiskt när kommunerna väljer att tolka *väsentligt samhällsintresse* till vad som gynnar just dem. Lindén menar på att där finns många fall när man som kommun valt att exploatera och hänvisar

till att det är väsentligt samhällsintresse men då Lindén inte alls håller med. Vidare så är det svårt för enskilda individer som anser att något inte är ett väsentligt samhällsintresse att protestera då man ofta inte vet hur man gör sin röst hörd och skapar en opinion.

Kommunerna har i sin tur "planmonopol" vilket innebär att kommunerna i Sverige har mycket makt och kan i stor utsträckning göra vad de önskar. Detta leder till att det i stor utsträckning är avgörande vilka som styr politiskt i kommunen. Linden menar på att historiskt väljer kommuner att exploatera för att bygga bostäder som leder till att fler flyttar till kommunen som i sin tur innebär fler skatteintäkter för kommunen. Anne-Marie Lindén vill dock poängtera att det finns tendenser hos vissa kommuner, exempelvis Ängelholm, som börjar bli varse om att man måste stoppa exploatering av jordbruksmark. Likväl är detta hittills undantag och inte en regel.

Kommuner har svårt att samarbeta och lägger ofta sitt ansvar på grannkommunerna. Eftersom Lindén är aktiv inom frågan om jordbruk håller hon sig uppdaterad inom området och har genom åren märkt att det är vanligt att kommuner skyller ifrån sig på andra grannkommuner. Kommunerna menar på att grannkommunen har lika bra eller bättre jord och därmed tar man inte ansvar utan lämnar över ansvaret till andra kommuner. Detta är på grund av att det inte finns ett samarbete på statlig eller regional nivå huruvida man ska använda mark vilket leder till den problematik vi ser idag.

SLU – Anders Larsson

I en intervju med Anders Larsson, forskare och lektor på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp berättar Larsson om sin kunskap gällande jordbruket och vilka erfarenheter han har. Larsson utbildade sig till landskapsarkitekt 1995 och sedan dess har han jobbat med forskning men också med att undervisa på SLU. Hans största fokus ligger på storskaliga strukturer i landskapet.

I Sverige bor vi idag i allra högsta grad glest. Om man jämför med de i världen som bor allra tätast, ex. Hong Kong så får alla invånare i Hong Kong plats på en yta som motsvarar Hässleholms kommun, som bara har 52 000 invånare. Larsson menar på att det ligger i svensk kultur och historia att vi bor på det sättet vi gör. Många invånare i Sverige, speciellt i städer, tycker allt som oftast att man bort tätt och att man inte kan tänka sig att bo ännu tätare. I Sverige används ord på ett helt annat sätt än vad andra länder gör. I ett litet samhälle på några hus säger man i Sverige att man bor i en tätort medan det ur ett internationellt perspektiv skulle anses som man bor i ett ytterst ruralt område. Svenska invånare har ett kulturellt sätt att se på hur vi ska leva vilket Anders Larsson tror behöver förändras för att klara av framtida utmaningar. Att leva glest och därmed ta upp stor boyta/person är inte något som kommer vara hållbart i framtiden.

Anders Larsson har tidigare översiktligt tittat på hur mycket svensk infrastruktur kostar att anlägga och hur mycket underhållet kostar. I jämförelse med andra länder i Europa bygger Sverige dyr infrastruktur vilket är för att vägarna ska vara breda och tillgängliga, men också för att glesa samhällen kräver långa sträckor av vattenledningar, vägar osv. Kunskapen om hur dyr

infrastrukturen är i Sverige finns inte hos kommunerna som oftast tänker att exploatering av kommunen är ekonomiskt gynnsamt men vilket inte alltid stämmer. Därför menar Larsson att argumentet för att det är ekonomiskt gynnsamt för kommuner att exploatera för bostäder, med förväntan på att det flyttar in nya kommuninvånare är en kortsiktig tanke som inte alltid stämmer över tid.

I dagens samhälle ser Larsson en tendens till att företag som håller på med energiproduktion såsom solpaneler och vindkraftverk har större ekonomiska tillgångar och kan räkna in ett större vinstkapital än vad bönderna kan vilket gör det attraktivt att anlägga solcellsparker på åkermark än att bruka marken traditionellt. Dock finns där också en tendens till att länsstyrelsen säger nej till detta. Det börjar också dyka upp idéer om att kombinera matproduktion och energiproduktion men är inget man ser mycket av idag.

Länge har Sverige varit mån om sina företag för att de har varit en historisk viktig faktor till den svenska utvecklingen. Detta är något svenska regeringar har gynnat genom decennier. Anders Larsson tror att det gör att det finns en stor respekt för företag och att staten är lite rädda för att ställa höga krav då att man befärar att de lämnar landet för att ha produktion utomlands. Larsson förklarar att både Danmark och Tyskland är mycket hårdare med krav på företag men att de fortsatt väljer att stanna och därför borde Sverige kunna ställa högre krav på sina företag utan att vara rädd för att de ska lämna landet.

Rydsgårds Gods – Johan Karlzén

I en intervju med Johan Karlzén, ordförande för spannmålsodlarna i Sverige, förklarar han hur svenska lantbrukares situation ser ut i dagens Sverige. Sedan 2010 har han varit direktör för lantbruksföretaget Å.R.E där de bedriver 1500 hektar växtodling. I tidig ålder utbildade sig Johan på Svalövs lantbrukarskola och har sedan dess jobbat på olika gårdar innan han tog över ansvaret på Rydsgårds Gods 1991.

Johan berättar om hur svenska bönders situation förvärrats under de senaste årtionden då livet som bonde i Sverige har blivit mer och mer komplicerat. Många svenska bönder har svårt att få ekonomin att gå ihop och fler svenska konsumenter stöttar utländska producenter då det oftast är det billigare alternativet i affären. Anledningen till att svenska råvaror är så mycket dyrare menar Karlzén beror på att Sverige är det land i EU med hårdast regler vilket kräver mer tid av bonden som i sin tur måste ta mer betalt för råvaran. Detta gör att det är upp till konsumenten i butiken vad hen vill köpa för råvara i förhållande till prisskillnaden vilket inte gynnar svenska bönder. Situationen i Sverige jämför Karlzén med Nederländernas och Frankrikes situation som under många år har haft mycket lägre krav på sig vilket gjort det enklare och mer ekonomiskt gynnsamt att vara bonde där. Karlzén menar på att staten kritiskt måste rannsaka det svenska systemets regler och genomföra förändringar så att lantbruket blir mer konkurrenskraftigt. Samtidigt är det viktigt att inte tumma på den höga kvalitén och sättet Sverige odlar på, vårt lantbruk är klart mer hållbart jämfört med övriga länder i EU.

För att konkurrensen ska vara rättvis inom EU menar Karlzén på att alla länder inom unionen måste ha samma höga krav som Sverige, då skillnaden finns till följd av att kraven i Sverige kommer från nationell nivå. De höga kraven resulterar i att Sverige är det land inom EU som håller högst nivå och jobbar mest hållbart vilket Johan vill poängtera är ytterst viktigt och något vi bör vidareutveckla i framtiden. Problematiken uppstår när den annars så positiva frihandeln inom EU motverkar det svenska hållbara jordbruket då de svenska bönderna inte kan hävda sig i konkurrensen som uppstår från andra länder som inte har samma krav och därmed kan sälja sina råvaror betydligt billigare. Allt fler svenska invånare väljer det billigare alternativet i affären vilket leder att man inte stöttar de svenska bönderna och att deras satsning på att odla hållbart inte gynnar dem ekonomiskt. Därför menar Johan Karlzén att alla bönder inom EU bör ha samma höga krav för att konkurrensen ska vara rättvis vilket samtidigt skulle medföra en större internationell miljöstatsning.

Johan Karlzén har en position som ordförande för spannmålsodlarna i Sverige vilket medför att han medverkar på möten med olika myndigheter och organisationer för att föra talan för de svenska bönderna och sin organisation. Där berättar han hur exploatering är ett stort och aktuellt problem som ofta diskuteras. Johan anser att det numer finns en viss kunskap och medvetenhet från myndigheterna om att problemet

existerar men att det fortfarande exploateras allt för mycket på åkermark. Johan anser att det behöver ske en snabbare förändring för att kunna bromsa upp den hastigheten som Sverige exploaterar i idag. Karlzén lyfter problematiken med att man exploaterar utan eftertanke och att man inte tar i åtanke att det i princip är omöjligt att återställa jordbruksmark som blivit bebyggd. Det har tagit 1000-tals år att skapa den bördigaste jorden, att använda denna till något annat än i första hand matproduktion borde inte vara tillåtet.

Johan vill se förändringar idag som stöttar svenska bönder att kunna fortsätta med svensk produktion i framtiden. Dessa förändringar handlar om att ha samma krav på alla bönder inom EU så svenska bönder får en chans att kunna konkurrera på ett rättvist sätt, vilket också skulle gynna självförsörjningsgraden i Sverige. På nationell nivå önskar Johan se en förändring som gör det enklare att vara bonde, mindre av de regler som endast bidrar till högre arbetsbelastning. Och till sist tydligare regler och större kunskap för att begränsa dagens frihet att exploatera på den jordbruksmark som vi inte kommer få åter. Dock vill Johan understryka att den negativa trenden har börjat vända och därmed gå i rätt riktning. Det är fortsatt en lång väg kvar innan man slutar bygga på den goda åkermarken.

6.Sammanställning

Sammanställning av utmaningar som framkommit under studien

Genom att läsa litteraturen i kombination med att analysera intervjuerna leder det fram till slutsatsen att det finns 6 huvudutmaningar;

Behov av fler bostäder

Anledningen till att Sverige exploaterar jordbruksmark beror till största del på att där finns en hög efterfrågan på bostäder, detta till följd av en ökad befolkning (Boverket 2023). Sveriges befolkning ökar ständigt, 2009 var invånarantalet 9 miljoner till skillnad från 2023 då invånarantalet var 10,5 miljoner (SCB 2024) och det beräknas vara 12 miljoner år 2055 (SCB 2023). Boverket räknande 2023 att Sverige behöver 67 300 nya bostäder varje år fram till 2030 (Boverket 2023). 2021 var 81% av utbyggnadsplanerna bostäder vilket gör detta till den största anledningen till att Sverige exploaterar i den takt man gör (Jordbruksverket 2021). Vetenskapen om hur Sverige måste värna om jordbruksmarken finns (Inter. Lindén, 2024, Inter. Kralzén, Inter. Larsson, 2024) men det sker ingen förändring vilket det går att utläsa i figur 3. Mellan år 2016 och 2020 exploaterade Sverige mer än mellan 2011–2015 där fördelningen till bostäder är större än föregående period, hela 81% (Jordbruksverket 2021). En slutsats är att bostadsfrågan är grunden till problemet då kommuner oftast väljer att lösa det genom exploatering på jordbruksmark istället för att förtäta, bygga på höjden eller likn. (Jordbruksverket, 2022, Inter. Lindén, 2024).

Tradition i Sverige att bo glest

Varför man oftast väljer att bygga på jordbruksmark beror på två saker; I Sverige finns en tradition av att bo glest (Inter. Larsson, 2024) och det är kortsiktigt det billigaste sättet att bygga då det krävs mer kunskap och finesse att förtäta inne i städer (Inter. Larsson, 2024, Inter. Lideflo, 2024). Då traditionen i Sverige är att bo glest anser Anders Larsson att detta kommer ta tid att förändra men det kommer behövas för att vi ska kunna se en annan framtid (Inter. Larsson, 2024). Inom EU är Sverige den näst minsta glesbebyggda landet, Finland är det enda landet där man bor mer glest (SCB 2022). I den takt som befolkningen väntas öka enligt SCB och med den bostadsefterfrågan boverket visar så måste svenskar förändra sin idé över hur man önskar bo (Inter. Larsson, 2024). Hyresgästföreningen utförde en studie där de visade på att de allra flesta i Sverige hade som mål att vilja bo i villa med egen trädgård (Hyresgästföreningen 2022). Detta visar sig även i Lunds kommun, Mikael Lideflo förklarar i hans intervju hur kommunen har en stor efterfrågan på invånare i Lund och utanför Lund som hör av sig i hopp om att få en tomt i kommunen där de kan bygga en villa (Inter. Lideflo, 2024).

Lagen är tvetydig och öppnar upp för tolkning

Idag finns det ingen tydlig lag som skyddar vår jordbruksmark (Inter. Lindén, 2024, Inter. Karlzén, 2024, Inter. Larsson, 2024). Lagen om exploatering av jordbruksmark är tvetydig och öppnar upp för tolkning vilket ger svenska kommuner möjlighet att ta beslut för att gynna sig själva (Inter. Lindén, 2024, Inter. Karlzén, 2024, Inter. Larsson, 2024). Detta gör att den ekonomiska aspekten oftast tas i beaktning och blir prioriterad över natur- och matfrågan (Inter. Lindén, 2024). Lagens formulering medför att det krävs att det finns kommuner där kommunpolitikerna har en egen vilja att göra skillnad och stötta jordbruket och om det inte finns så kommer där inte ske en förändring (Inter. Lindén, 2024, Inter. Karlzén). De övriga lagarna nämnda i på sida 32,32 kan indirekt stötta jordbruket men kräver också andra värden (Sveriges riksdag, 2024) och finns inte för att endast stötta jordbruket. Detta gör jordbruket väldigt sårbart och ett enkelt mål för till exempel kommuner att nyttja (Inter. Lindén, 2024). Där finns indikationer från internationell (EU 2024), nationell (Sveriges riksdag 2024) och regional nivå (Nyström 2012) men eftersom dessa indikationer kommer i form av riktlinjer (EU 2024) eller i form av planunderlag som ej är juridiskt bindande (Boverket 2021) så hjälper detta ej mot den exploatering av jordbruksmark som Sverige upplever idag (Inter. Lindén). Kommunernas planer i form av OB, ÖP och DP är det som sedan avgör hur den fysiska planeringen ser ut (Nyström 2012).

Svenska bönders situation är ohållbar

Situationen för de svenska bönderna i dagens läge är ohållbar vilket resulterar i den utvecklingen Sverige ser idag (Inter. Karlzén). Dells finns där en problematik inom EU, utländska bönder har inte samma krav som svenska producenter och bönder har vilket leder till att svenska bönder har svårt att konkurrera inom EU med den annars så bra frihandeln som slår ut de svenska bönderna (Inter. Karlzén, 2024). Detta har resulterat i att svenska invånare i högre grad väljer att köpa utländska produkter allt som oftast är billigare speciellt i lägen när inflationen är hög (Inter. Karlzén, 2024). Detta har resulterat i att självförsörjningen är historisk låg och ligger 50% 2019 (LRF 2019). Sverige importerar mer och exporterar mindre jordbruksprodukter än vad man tidigare gjorde, siffran som 2019 låg på 50% var 75% 1988 (LRF, 2019). Detta är ett resultat på stora olikheter gällande krav inom länder i EU där Sverige sticker ut som de med störst krav (Inter. Karlzén, 2024). Problematiken växer när lantbruket som bransch släpper ut koldioxid och andra miljögifter (Tudi et al. 2021) när mark brukas, dock har situationen blivit bättre de senaste åren och man släpper ut mindre koldioxid på 2000-talet (Naturvårdsverket 2022). Men jordbruket måste få mer innovationer för att komma till att bli en hållbar bransch. Denna utmaningen växer när det finns företag som gärna använder jordbruksmark till solenergiproduktion då det är mer ekonomiskt gynnsamt idag (Inter. Karlzén, 2024, Inter. Niss och Davidsson, 2024) och det är därför agrivoltaic är aktuellt.

Denna situation medför att det är svårmotiverat för svenska bönder att ställa om till ett ännu mer hållbart

brukande av jord, fast intresset finns där, så gör det processen betydligt dyrare och där det är svårt att göra arbetet ekonomiskt gynnsamt när utländska bönder konkurrerar ut dem samt att det är mer ekonomiskt gynnsamt att bedriva elproduktion på jordbruksmarken (Inter. Karlzén, 2024). Forskningen måste därför växa, där finns flertalet idéer om hur man utveckla lantbruket till det bättre för miljön (läs, avsnittet forskningsöversikt) men det tar tid innan det implanteras i praktiken vilket behöver förändras i framtiden

Kommunerna har planmonopol och samarbetet mellan kommunerna är svagt

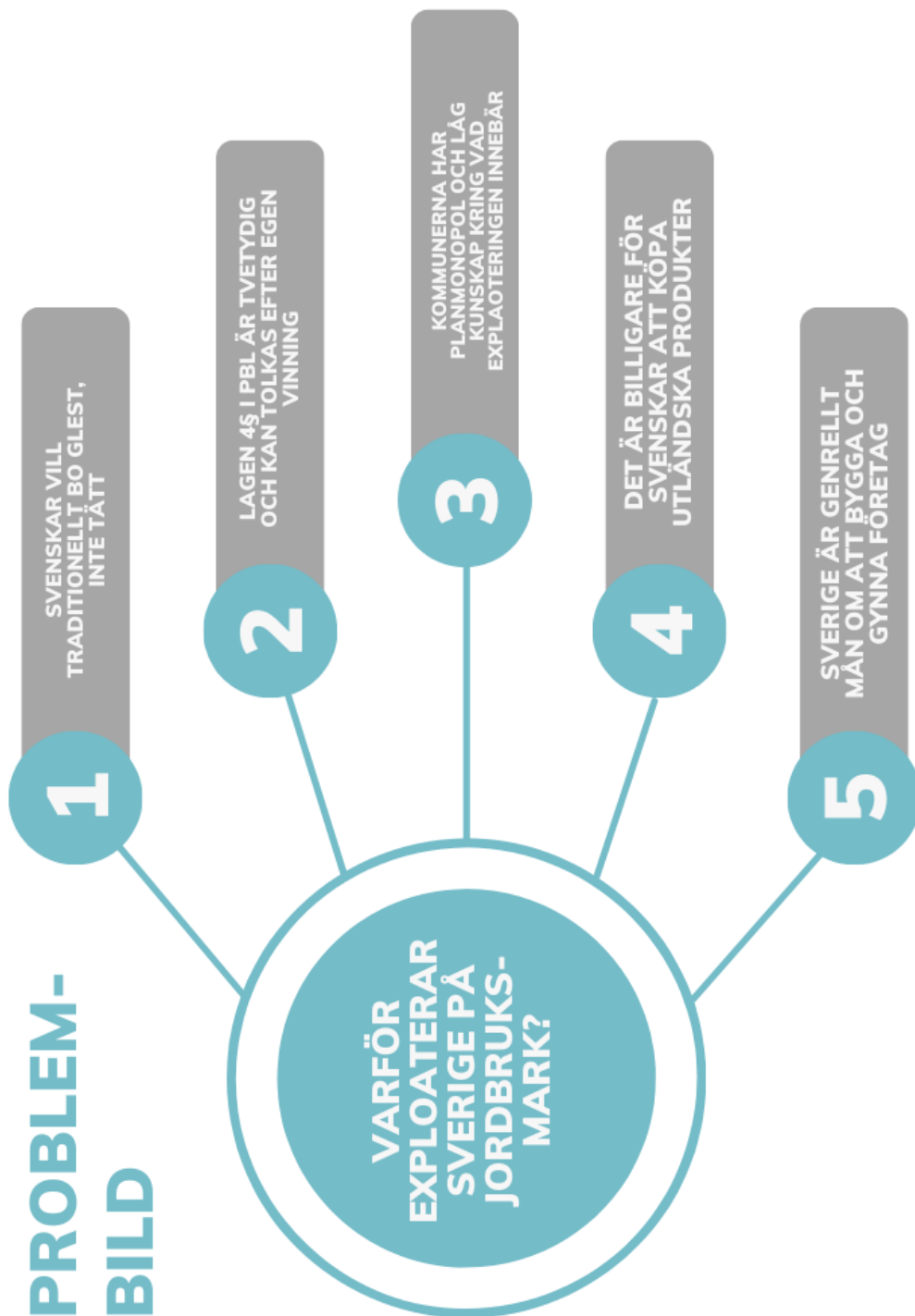
I Sverige idag är systemet uppbyggt på det sätt att kommunerna bestämmer till största del hur de vill utveckla och planera sin kommun (Inter. Lindén, 2024, Inter. Karlzén, 2024, Inter. Larsson, 2024, Sveriges riksdag, 2024). Den makt staten har är igenom PBL, där de har rätt att sätta lagar som styr hur kommunerna kan exploatera (Sveriges riksdag 2024). Eftersom kommunerna har planmonopol och lagen är tvetydig så väljer kommuner allt som oftast att ta beslut som gynnar dem (Inter. Lindén, 2024). Detta blir ett resultat av att nya invånare är nya skatteintäkter för kommunen (Inter. Lindén, 2024) och bostadsutvecklingen är den största anledningen till exploatering av jordbruksmark (Jordbruksverket, 2021). Detta leder till att man lägger ansvaret på andra kommuner och samarbetet blir lågt (Inter. Lindén, 2024). Regionen lägger fram planer genom RUP och RTP (Nyström 2012) men dessa är inte juridiskt bindande (Boverket, 2021)

vilket resulterar i ett lågt samarbete mellan kommunerna som agerar efter deras egna bästa (Inter, Lindén, 2024). Ett exempel kan vara fallstudie 1 där kommunen genomförde en platsanalys som visade var det var mest lämpligt att anlägga kriminalanstalten vilket visades sig vara på 10-klassig jordbruksmark (Inter. Jönson, 2024) men hade man kunnat hitta en alternativ plats utanför kommungränsen?

Kommunerna har ett intresse av att exploatera

Exploatering på svensk jordbruksmark är fortsatt till största anledning på grund av en hög bostadsefterfrågan, 81%, dock är 10% för övriga byggnader därintill ingår företagsbyggnader (Jordbruksverket 2021). Studier visar på att svenska kommuner oftast talar om att de inte ska exploatera och att det inte är en framtid samtidigt som att de fortsatt gör det. Det är fortfarande få kommuner som håller sina lovord om att inte exploatera åkermark. Där finns exempel där kommuner i Norrbotten där man inte exploaterar mycket och har inte så bördig mark är de som håller sina lovord och diskutera frågan i större uträkning än de kommuner i Skåne som innehar 10-klassig jordbruksmark (Öhlund). Denna studien är intressant att jämföra med klassifieringskartan som visar ett mönster. Jämför man med ytterligare en studie som visar på de mest exploaterade kommunerna. Här vinner kommuner som har mycket bördig mark, såsom, Linköping, Jönköping, Malmö och Trelleborg (Magnusson, 2020). Detta är intressant att ta in i kontexten då de kommuner som har mest bördig mark är också de som exploaterar mest.

PROBLEM- BILD

Figur 8: Illustration visar en sammanfattande problembild som beskriver varför Sverige exploaterar på jordbruksmark.

Diskussion

Frågeställning 1

Vilka aktörer är inblandade i exploateringsprocessen och vilka avgör utfallet i teorin respektive i praktiken?

Olika aktörer/organisationer har makt på olika sätt. I frågan om markanvändning, således det som påverkar exploateringen av åkermark, så skulle man kunna uttrycka det som att följande aktörer/organisationer har makt;

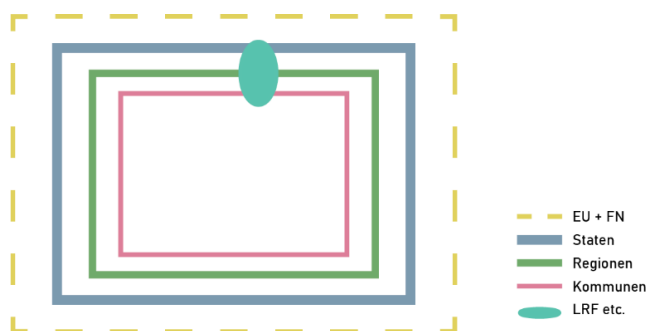
Som medlem i EU och FN måste Sverige följa en del mål och riktlinjer som presenteras. Dessa riktlinjer kan påverka jordbruket i stort omfång, alternativt sätter EU och FN de första övergripande reglerna som sätter den första ramen i illustration 9 (Boverket 2021).

Staten lägger sedan fram sina ramar och regler genom PBL och MB som visar hur landets utveckling regleras, men sätter inga direkta utvecklingsplaner. De har dock olika styrelser som stöttar staten och hjälper dem nå ut till kommuner och regioner med deras tankar, detta tex. länsstyrelsen, naturvårdsverket osv (Nyström 2012).

Nästa ram sätter regionerna, de lägger fram olika utvecklingsidéer (RTP, RUP) som framförs till kommunerna. Dock är dessa inte juridiskt bindande och därför behöver kommunerna inte göra exakt samma som regionen rekommenderar (Nyström 2012).

Till sist, kommunerna, de utvecklar endast innanför deras kommungräns och de måste följa statens, EU och FN regler och riktlinjer. Markägaren har i denna processen möjlighet till inblandning (Inter. Jönsson, 2024).

Avslutningsvis finns det olika organisationer såsom Den Goda Jorden och LRF som inte har någon direkt makt men som ändå representerar olika grupper i samhället såsom markägaren, bonden etc. och följer processerna noggrant (Inter. Lindén, 2024, Inter. Hoffman, 2024).

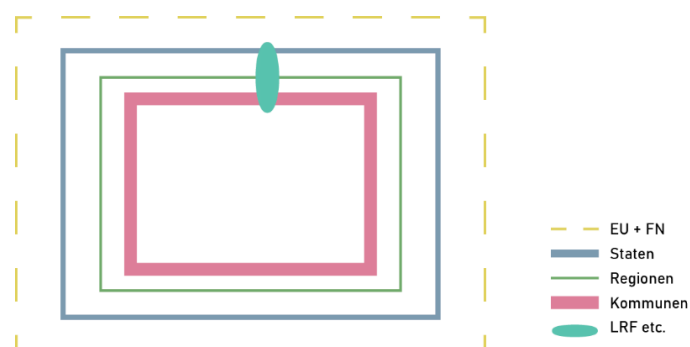
Figur 9: en förenklad illustration som visar en sammanfattande vilka aktörer som har makten i frågan gällande exploatering av jordbruksmark i teorin, tjockleken på linjerna står för hur mycket makt de olika aktörerna har.

När exploateringsprocessen beskrivs i litteraturen beskrivs den som att det finns en hierarki av uppbyggnad där olika parter har olika roller i processen. Det vill säga att i teorin är det uppbyggt för att staten ska ha makt i frågan, liksom regionerna osv. dock visar intervjuerna och fallstudierna på något annat.

I praktiken ligger den största makten hos kommunerna då lagarna är vaga (Inter. Lindén, 2024, Inter. Karlzén, 2024, Inter. Larsson, 2024, Magnusson, 2020) och direktiven från regional nivå är flexibla och inte juridiskt bindande (Boverket 2021). Den lagen som styr markanvändningen på grund av sin vaghet tillåter kommuner att tolka dem efter egen vinning (Inter. Lindén, 2024). Tex. ska lagen om exploatering av jordbruksmark, **Lag §4**, styra att kommunerna inte ska kunna exploatera hur som helst men som lagen är formulerad så väljer kommunen allt som oftast att tolka den utifrån deras egen fördel vilket har blivit bevisat historiskt (Inter. Lindén, 2024, Magnusson, 2020).

Att kommuner väljer att exploatera blir motsägelsefullt när det finns flera bevis på att staten inte vill att man ska exploatera hur som helst, därför lagen finns från början. Då kan det ifrågasättas varför staten inte har en tydligare reglering som värnar om jordbruksmarken. Slutsatsen kan dock dras att när regleringarna ser ut som de gör i Sverige idag är det kommunerna som har den största makten huruvida Sverige fortsätter att exploatera jordbruksmark eller ej.

Kommunerna kan basera sina beslut på en del olika faktorer och det kan i själva verket endast spekuleras kring varför kommunerna tar besluten de gör. Dock är det allmänt känt att flera invånare för kommunen betyder mer skatteintäkter vilket ger kommunerna pengar. Dock kan slutsatsen dras att kommuner oftast vill att det ska se ut som att man värnar om åkermarken trots att det inte syns i praktiken och att kommuner i Skåne oftast benämner att de inte ska exploatera åkermark men inte visar upp hur de faktiskt ska lösa problematiken. Istället diskuteras frågan mer flitigt i Norrbotten län där man har betydligt mindre brödig jord (Öhlund, E. m.fl. 2020).

Figur 10: en förenklad illustration som visar en sammanfattande vilka aktörer som har makten i frågan gällande exploatering av jordbruksmark i praktiken, tjockleken på linjerna står för hur mycket makt de olika aktörerna har.

Frågeställning 2

Hur kan en process från idé av exploatering av jordbruksmark till att man börjar exploatera se ut?

Genom att studera fallstudie 1 och 2 i samband med att granska intervjuerna kan slutsatsen dras att processerna från idé till exploatering av jordbruksmark varierar mycket i olika kommuner. I den störst delen av besluten är det en kommun, en privatperson eller ett företag som kommer med en idé eller ett önskemål att vilja bygga på jordbruksmark för diverse olika skäl och är därmed startskottet till projektet. Till exempel kan det vara för att kommunen vill bygga fler bostäder, företag vill anlägga ett nytt kontor eller att en privatperson vill bygga en villa, alla i detta fall på jordbruksmark.

När en sådan typ av förfrågan kommer in behöver den som önskar bygga få bygglov, vilket kommunen ansvarar för att ge ut. Huruvida man får bygglov beror på många olika aspekter; vad ska du bygga? var ska det byggas? etc. Ytterligare en faktor som kan påverka huruvida det får byggas är beroende av vem som äger marken och vem som vill bygga. Är det samma person som äger marken som vill bygga kan det göra processen okomplicerad men om det är ett företag som vill anlägga sitt kontor på en privat markägare kan processen bli betydligt mer invecklad.

Dessa faktorer bidrar till att processerna kan se ypperligt olika ut och leder till olika resultat. Följande kommer visa på hur processerna artade sig i fallstudie 1 och 2 genom intervjuerna utförda;

Fallstudie 1 i Trelleborgs kommun:

- Kriminalvården efterfrågar en ny anstalt och tillfrågar Trelleborgs kommun
- Kommunen godkänner projektet och letar en lämplig plats att anlägga byggnaden
- Kommunen hittar en plats som de anser är bra för anläggningen, kommunägd jordbruksmark
- Kommunen argumenterar för att det är ett väsentligt samhällsintresse att anlägga en kriminalanstalt och att detta är den mest lämpliga platsen inom kommungränsen
- Projektet godkänns och projektet tar fart

Fallstudie 2 i Lunds kommun:

- Håkan Rasmusson arrenderar jordbruksmark på 1-årskontrakt som han brukar på traditionellt vis
- Lunds kommun visar intresse av att bygga bostäder på samma område
- Rasmusson letar nya idéer som kan öka värdet av gården och ansöker om att få anlägga en golfbana
- Kommunen tycker om idén och Rasmusson får startbesked
- Rasmusson utvecklar platsen ännu mer genom flera nya innovationer, tex. getter får beta på golfbanan och odlar kulturväxter etc.
- Kommunerna anser att detta har kommit att bli en viktig plats för kommunen och väljer att skriva på ett 25-årskontrakt

Två frågor som uppkommer från att studera fallstudie 1 och 2 är;

Kan resultatet av att exploatera jordbruksmark variera beroende på om där en privat markägare med i processen, sker exploatering i högre grad när kommunen själv äger marken?

I fallstudie 1 är det en statlig organisation som vill genomföra en anläggning av en byggnad, Trelleborgs kommun anser att kommunägd jordbruksmark är den mest lämpliga platsen kommunen innehar till projektet vilket resulterar i att projektet går igenom enkelt (Inter. Jönsson, 2024). Om man jämför detta med fallstudie 2 i Lund där en privatperson som lägger sig i processen (Inter. Rasmusson, 2024) kan det diskuteras huruvida detta har varit en avgörande faktor till att det inte har skett exploatering där. Rasmusson menar på att där funnits ett intresse från kommunens sida att anlägga bostäder i Värpinge men menar samtidigt på att där är andra faktorer som räddat honom (Inter. Rasmusson, 2024). Dessa anledningar tror Rasmusson är; golfbanan, kraftledningen, väg 103/108 och Rinnebäcksravinen (Inter. Rasmusson, 2024). Det kan endast spekuleras kring om kommunen hade valt att exploatera denna ytan eller ej om Rasmusson inte varit en del av processen. Men om det är som Rasmusson menar att kommunen har tidigare haft ett intresse av att bygga bostäder i detta område (Inter. Rasmusson, 2024) så hade det varit enklare för kommunen att genomföra projektet om Rasmusson och inte varit en del av förloppet.

Fallstudierna avviker från varandra; fallstudie 1 har resulterat i exploatering vilket fallstudie 2 inte har gjort. I intervjun med Lina Jönsson förklarade hon hur kommuninvånare i Trelleborg

har varit kritiska kring hur projektet utvecklas och att kommuninvånare valt att bilda ett parti som jobbar för att projektet inte ska bli verklighet (Inter. Jönsson, 2024). Jönsson tydliggjorde i intervjun att personerna i fråga använda argumentet kring att de ville bevara jordbruksmark men att det egentligen handlade om att invånare inte ville ha en kriminalanstalt i deras kommun (Inter. Jönsson, 2024). Trots dessa protester valde kommunen att fortsatt genomföra projektet med protesterna i åtanke (Inter. Jönsson, 2024). En tolkning på detta fall är att kommunpolitiker som är folkvalda och ska vara kunniga om stadsutveckling ska ta det avgörande beslutet, vilket de gjorde i fallstudie 1. Dock kan det även ifrågasättas varför fallet inte prövades om i detta fall när man fick så mycket protester. Detta kan man relatera till frågan som Lindén tog upp i sin intervju där hon menar att det är svårt för individuella krafter att göra skillnad (Inter. Lindén, 2024).

Både fallstudierna och intervjuerna visar på kommunerna har stor makt i frågan och därför kan de också variera mycket beroende på vilka kommunpolitiker som har makt. I intervjun med Mikael Lideflo, Lunds kommun, nämner han att han har jobbat på mindre kommuner innan och att det är en politiskt helt annan process, i mindre kommuner sitter där ofta ett fåtal personer på makten som därmed har varje politiker mer att säga till om (Inter. Lideflo, 2024). Detta till skillnad från de större kommuner där fler sitter på makten och därmed är varje röst mindre. Detta gör att individuella krafter i mindre kommuner har större möjlighet att utveckla kommunen efter deras önskemål. Detta kan direkt påverka frågan om jordbruksmark om kommunpolitikerna har ett intresse för jordbruket eller ej.

I intervjun med Lindén, kommunpolitiker för MP i Ängelholm, berättar hon hur

politikerna i Ängelholms kommun diskuterat frågan om jordbruket länge och att man idag har enats om att man inte vill exploatera på jordbruksmark längre (Inter. Lindén, 2024). Detta kan man jämföra med kommunerna Lund och Trelleborg som menade på att de i allra högsta grad inte ska göra det men gav inga indikationer på att man ska sluta med det helt.

Det kan uppfattas som läsa att kriminalanstalter är en särskild nödvändighet, ett eventuellt *väsentligt samhällsintresse* som behövs i Sverige. Det som bör diskuteras är hur man väljer mark och varför samarbetet mellan de olika kommunerna inte kan vara bättre. I fallstudie 1 väljer man att exploatera 10-klassig jordbruksmark för att anlägga anstalten, man gjorde en platsanalys och valde den mest lämpliga därefter. Diskussionen uppkommer när frågan ställs huruvida där fanns mer lämpliga ställen i närliggande kommuner som kunde innebära att man inte behövde bebygga 10-klassig jordbruksmark. Fördelarna för en kommun att ta sig an dessa typer av projekt är att man ökar arbetstillfällena inom kommunen och därmed kan kommunen få nya invånare vilket innebär högre skatteintäkter. Trelleborg är en kommun där mycket av marken är 10-klassig jordbruksmark (illustration 5) men om man tittar på grannkommuner som Skurup och Svedala finns där jordbruksmark som håller klass 6–9 (illustration 5) som kriminalvården kunde valt att anlägga anstalten på och Trelleborgs kommun kunde fortsatt kunna se det som nya arbetstillfällena och nya invånare då det fortsatt är belägget intill kommunen. För övrigt hade det inte behövt ligga på jordbruksmark utan kunde också placerats på tidigare exploaterad mark etc.

För att undersöka denna fråga hade en ny studie behövt utföras för att specifikt

för att undersöka om man hade kunnat anlägga kriminalanstalten på en närliggande plats, i en grannkommun och därmed inte behövt ödsla 10-klassig jordbruksmark? Fast denna frågeställningen inte går att svara på här så kan det allt jämt dras en slutsats att om samarbetet mellan kommunerna hade varit större hade Sverige med stor sannolikhet kunnat spara världsklassig jordbruksmark i högre grad än vad kommunerna gör idag.

Detta resonemang visar på hur det svenska systemet är uppbyggt och att de möjliga samarbetena mellan de olika kommunerna går förlorat. För att kommunerna ska börja samarbeta bör det komma direktiv från nationell nivå. Genom intervjuerna får jag en förståelse för hur dessa typer av processer går till, vilka som beslutar om frågorna och vilka som har makt vilket upplyser om ett system som behöver tydligare direktiv från högre nivåer, således nationell nivå. Att alla kommuner ska välja att ställa om deras perspektiv, värna om jordbruksmark och samarbeta för att exploatera på ett hållbart sätt har jag svårt att tro om kommunerna inte blir pressade till det. Och om kommunerna kanske en dag kommer välja en sådan inriktning, hur långt tid kommer det ta tills samtliga kommuner gör det? Lindén menar på i sin intervju att Ängelholm är den första kommunen som har kommit överens om att stoppa exploatering av jordbruksmark (Inter. Lindén, 2024), 1/290 kommuner har valt att ta ett sådant beslut, hur långt tid tar det tills alla kommer gör det? Med andra ord tror jag att om Sverige effektivt ska förändra situationen och värna om jordbruket behöver det ske en förändring idag och då är det en nödvändighet för staten att reglera kommunernas frihet att exploatera jordbruksmark.

Frågeställning 3

Vad kan svenska staten, svenska regioner och svenska kommuner förändra för att bevara åkermark i högre utsträckning?

Först och främst är lagen vag vilket framgår i formuleringen men också med hjälp av intervjuerna (Inter. Lindén, 2024, Inter. Karlzén, 2024, Inter. Larsson, 2024). Är där ingen lag som tydligare skyddar och stöttar jordbruksmarken i Sverige kommer exploatering fortsätta och problematiken kommer återstå (Magnusson, 2020). Historiskt visar utvecklingen att om kommunerna inte måste anpassa sig efter en starkare lag om hur de får exploatera jordbruksmark så gör dem det i för hög grad. Både fallstudierna, intervjuerna samt statistik från hur mycket man exploaterat de senaste åren visar att det behövs tydligare regleringar på hur man som kommun får exploatera.

För det andra så är böndernas situation ohållbar. Självförsörjningsstatiken visar att svenska invånare köper färre svenska produkter (LRF, 2021), ändå ställs höga krav på hur svenska bönder ska producera sina råvaror som inte går att jämföra med de krav som resterande EU-länders bönder har (Inter. Karlzén, 2024). Detta gör att svenskars bönder många gånger stora satsningar på att odla hållbart inte får igen sin satsning (Inter. Karlzén, 2024) utan situationen resulterar i att svenska konsumenter köper billigare utländska produkter (LRF, 2021). Därför måste alla bönder inom EU ha samma krav för att svenska bönder ska kunna fortsätta bedriva högklassig matproduktion vilket är en förutsättning för att Sverige ska bevara sin åkermark. Samt så behöver Sverige satsa på mer forskning som skulle kunna utveckla jordbruket i en mer hållbar utveckling.

För det tredje så behövs det ett större samarbete mellan kommunerna i Sverige. Både fallstudie 1 och 2 visar på hur kommuner oftast tänker innanför sin kommungräns och att man inte reflekterar över sina grannkommuner vad det gäller markanvändning. Skulle man samarbeta mellan kommunerna, genom att eventuellt ha ett regionalt samarbete skulle man kunna vara mer återhållsam med exploatering av jordbruksmark och därför jobba för en mer hållbar framtid (Öhlund, E. m.fl. 2020). Detta visar även litteraturen på som visar hur svenska systemet är uppbyggt i en form av hierarki som inte tvingar kommunerna att samarbeta utan varje kommun i Sverige jobbar självständigt och därmed ineffektivt (Nyström, 2012).

Kunskapen och förståelsen för vad det innebär att exploatera anser jag är relativt låg. Sättet kommunerna de senaste årtionde har valt att exploatera jordbruksmark tyder på en okunskap kring vad det faktiskt innebär för framtiden (Magnusson, 2020). Hur svårt det är att återfå bördig åkermark och hur kommuner anser och tror att det är så mycket billigare för dem att bygga ut på åkermark och slippa förtäta som kräver större kunskap och ekonomisk insats idag men inte i längden är oroväckande. Även kunskapen hos gemene man i Sverige om vilken skillnad det kan göra att köpa svenska råvaror och stötta svenska bönderna satsning på att producera mat på ett hållbart sätt för framtiden är låg och det bör därför informeras kring detta.

:

Slutsats för frågeställning 3

Denna studie resulterar i följande 4 förslag till förbättring:

1. Lagen om exploatering av jordbruksmark måste vara tydligare och ska inte vara öppen för tolkning

Idag är lagen för tvetydig och kommuner kan själva välja att tolka den efter dess egna behov. Det ska vara tydligt om man ska exploatera på jordbruksmark vad som är tillåtet och vilken grad bördighet jordbruksmarken får ha och ändå bebyggas på.

2. Det måste vara gynnsamt och enklare att vara bonde i Sverige

Sättet man arbetar på i kommunerna är oftast relativt kortsiktigt. Bönderna i Sverige får inte den hjälp och stöttning de behöver för att på ett hållbart sätt kunna bedriva ett jordbruk som kan föda Sverige med närproducerad mat. Skulle man stötta bönderna kan de ge mycket tillbaka till svenska folket.

3. Där måste på en regional och statlig nivå finnas ett tydligare samarbete var man väljer att lägga dessa viktiga samhällsbyggnader

Idag kan man anlägga fängelse på 10-klassig jordbruksmark för att man gör en platsanalys inom kommunen och då är den platsen mest lämplig. Hade man tittat precis utanför kommungränsen hade man kunnat hitta mindre bördig jord eller eventuellt en redan exploaterad plats att anlägga fängelset på där det fortsatt strategiskt legat bra enligt kriminalvården.

4. Större kunskap gällande konsekvenser av exploatering av jordbruksmark

Både hos makthavande person och icke makthavande person så måste kunskapen om exploatering öka. Genom att studera forskningsöversikten finns där flertalet exempel på att kunskapen finns över varför man inte bör exploatera åkermark i hög utsträckning men att den måste nå ut till folket så förståelsen ökar vilket skulle resultera i mer förnuftiga beslut kan tas och att Sverige kan bli mer hållbart.

Figur 11: en förenklad illustration som visar en sammanfattning av de fyra åtgärder som bör genomföras för att begränsa exploatering av jordbruksmark i Sverige.

Övergripande diskussion

I denna diskussionen har problematiken lyfts över varför man kan se en samhällsutveckling i Sverige som bygger till stor del på exploatering av jordbruksmark. På föregående sida finns en sammanfattning på 4 konkreta åtgärder som Sverige kan sätta i verk idag som skulle kunna förändra den nuvarande situationen (se figur 10). Dock finns där många olika strategier som Sverige kan använda sig utav för att hjälpa lantbruket osv. Till exempel kan man diskutera direkt och indirekt hjälp. Bland de åtgärder som presenterades i figur 16 så är punkterna 1–3 direkt hjälpåtgärder och punkt 4 är en indirekt hjälpåtgärd. Där finns flertalet åtgärder som kan genomföras som indirekt kommer hjälpa jordbruket som inte nämndes i figuren, detta kan vara olika slags bidrag som kan hjälpa det ekonomiska läget svenska bönder är i idag (Inter. Hoffman, 2024). Med hjälp av intervjuerna anser jag att där finns en del tecken på att man behöver båda typerna av hjälp. Tex. bidrag och att EU planerar efter att jordbruket ska fungera bra vilket indirekt skulle kunna hjälpa jordbruket få högre status i längden. Dock behöver jordbruket också hjälp som tar bort käpparna i hjulet idag, exploatering, och detta kan ske genom direkt hjälp – tex. en lag som begränsar exploateringen.

De flesta intervjuade personer målar upp en bild av kommunernas makt som inte framgår i praktiken. Detta visar på att kommunerna har mycket makt i praktiken. Det man kan utläsa av detta projekt är att det finns en kortsiktighet i hur samhället är uppbyggt. När man talar ekonomi är det oftast kortsiktiga argument som kommunerna använder

sig utav. Att bygga bostäder är en fråga om skatteintäkter för kommunen, men på det sättet man bygger infrastruktur så kostar det oftast kommunen mer i längden. Detta är ett tecken på okunskap om hur man bedriver en långsiktigt ekonomisk hållbar kommunpolitik (Inter. Larsson, 2024).

Den främsta anledningen till exploatering är den höga bostadsefterfrågan i Sverige (Jordbruksverket 2021). Detta resulterar i att om Sverige ska sluta exploatera jordbruksmark så behövs det ske nya innovationer och alternativa lösningar för att lösa bostadsfrågan. En lösning är att förtäta och använda den marken som redan är exploaterad. Där finns även andra lösningar som kommuner använt sig utav, till exempel valde Malmö kommun att bygga ut hamnen till ett stort bostadsområde 2001 där BO01 ar startskottet (Malmö Stad, 2023). Detta är en annan typ av exploatering fast man väljer att exploatera vattnet vilket gör frågan återigen komplex att hantera då man kan argumentera för att inte fylla landmassor i havet som förstör den marina miljön etc.

Därför menar jag på att där finns två utvägar:

- Alternativ 1: svenskar ändrar på sitt sätt att bo och lever tätare och enklare i framtiden.
- Alternativ 2: Vi fortsätter exploatera och tillslut tar jordbruksmarken i Sverige slut

Alternativ 1: skulle leda till en stor uppostring och förändring i den svenska kulturen som man på gemensamt sätt måste förändra. Alternativ 2 skulle innebära att vi måste hitta mark och vilken mark är av minst värde? För varje mark som Sverige idag har ett syfte vilket bidrar till att det blir en fråga av vad vi prioriterar vilket historiskt sätt har varit mer ekonomiskt gynnsamt att bygga på åkermark vilket också är det som skett.

Som tidigare nämnt är det komplicerat att vara bonde i Sverige idag vilket kanske kan ge motsatt effekt än vad som tänkt? Att bönder har höga krav på sig inom jordbruket är på många sätt bra och är för att man vill bedriva ett hållbart jordbruk. Problematiken uppkommer när övriga länder i EU inte har samma krav eller håller samma nivå på hållbart jordbruk vilket leder till att icke svenska produkter blir billigare. Detta resulterar i sin tur att vi ser en utveckling av att cirka 50% produkter som säljs i Sverige är utländskt producerade vilket leder till att Sverige stöttar de produkter som inte är producerade på ett lika hållbart sätt som det svenska fast det inte är det som är poängen från start. Sammanfattningsvis kan man säga att staten och olika myndigheter ställer olika krav på bönderna för att man vill ha ett hållbart jordbruk som fungerar i framtiden. Detta leder till ökade kostnader för bonden vilket gör svenska råvaror dyrare än utländska som inte har samma krav (Inter. Karlzén, 2024). Systemet hade kunnat fungera om svenskar hade köpt svenska produkter fast de är dyrare men LRF:s siffror visar på något annat (LRF 2021). Resultatet är att hälften av svenskarna köper utländska produkter på grund av priset (LRF 2021) vilket sätter svenska bönder i en icke hållbar

jobbsituation där ekonomin är svårt att räkna hem.

För att bevara jordbruket måste branschen fokusera på att bli hållbar för framtiden. I avsnittet *Dagens forskningsöversikt* på sida 28 finns där flertalet olika metoder som diskuteras som skulle kunna minimera miljöpåverkan från jordbruket. Bland annat diskuteras agrivoltaics som en alternativ lösning där man skulle kunna kombinera grödor med solceller (Stakens et al. 2023). Detta skulle kunna vara en lösning som skulle innebära ett högre intresse för jordbruksmark. Andra lösningar som flerårigt gräs (Heinen 2023), nya gödslingsmetoder (Rychel 2023), ekologisk odling (Andersson et al. 2022) och kolinlagring (Johansson et al. 2022) är alla lösningar som gör traditionellt lantbruk till en fungerande framtid. Den studien som inte kräver det öppna landskapet är CEA (Engler & Krart 2021) som är en teknik där man odlar kontrollerat inomhus vilket kan ses som ett argument till att Sverige inte behöver bespara mark. Dock skulle Sverige förlora ett stort ekosystem om man valde att börja använda sig utav CEA och därför bör detta inte ses som en lösning som är hållbar.

Genom att studera den aktuella forskningen anser jag att det finns en tendens till nya lösningar som kan vara avgörande för lantbrukets framtid. Där finns lösningar som skulle kunna bevara det öppna landskapet, bevara svenskt ekosystem och vara miljövänligt samtidigt som att lantbruket kan vara en fungerande bransch för bonden.

Intressant är att utvecklingen av länder som Sverige går så snabbt vilket man kan diskutera om det är på gott eller ont. Utvecklingen genom industrialiseringen som har bidragit till den stora bostadsefterfrågan har gjort att Sverige förlorat mycket åkermark de senaste åren. En utveckling man endast kan diskutera vad den kan leda till. Man kan argumentera för att i kriser så är det tak över huvudet och mat som människan behöver. Sverige kanske aldrig hamnar i en krissituation, vilket vi inte kan veta. Men en slutsats man kan dra är att med den utvecklingen Sverige haft de senaste åren bidrar inte till att Sverige blir mer självständigt.

Ytterligare en aspekt i detta projekt är hur mycket makt som ligger hos den enskilde individen. Att kommunen har mycket makt i frågan om exploatering kan man garantera men frågan om där finns makt hos den enskilde individen

som annars inte är delaktig i processen kräver en annan diskussion. Svenskar lever i ett demokratiskt land där invånare röstar om vem man önskar har makt. Detta systemet utgör också att man ska ha ett förtroende för att de i makten har kunskap om vad de gör vilket denna studie ifrågasätter om de har.

Avslutningsvis så menar denna studien att utbilda och ge människor kunskap kring frågan om exploatering av jordbruksmark och ge en inblick i hur situationer artar sig i Sverige idag och vad som behövs göras för att kunna se en förändring.

Avslutningsord

För att koppla tillbaka till rubriken *"Exploatera inte åkermarken, bevarandet av åkermark i Sverige kan vara avgörande för hur man som land klarar framtida utmaningar"* så är där två nyckelord; **framtida** och **utmaningar**. När Sverige på olika nivåer planerar för en utveckling så måste framtiden vara i fokus. Vi utvecklar inte endast landet efter de utmaningar vi ser idag utan framförallt för de som kommer imorgon, nästa år eller om 25 år. För att arbeta hållbart måste de som planerar ha en förmåga och förståelse för framtidens utmaningar för att man ska kunna utveckla ett område idag som fungerar både idag, imorgon, nästa år och om 25 år.

Visst kan detta låta komplext och svårt men som planerare anser jag att man måste ta tag i dessa stora frågor som man kanske aldrig kommer fram till ett svar på, kanske för att det inte finns ett, men om man har tanken med sig och strävar efter att lösa dessa frågor tror jag starkt att Sverige kommer komma mycket längre fram till att lösa projektet än vad man gör idag. Att våga prova, vilja kunna bättre och vara stolt över vad man har gjort för Sverige tror jag är nyckelkänslor för att sträva mot en framtid som kommer fungera för framtida generationer.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Sandra Olsson'. The signature is fluid and cursive, with the first name 'Sandra' on the top line and the last name 'Olsson' on the bottom line.

Utvärdering av studien

Jag anser att studien har varit lyckad och att metodvalet fungerade bra. Vad gäller val av intervjuer så anser jag de symboliserade en bredd av perspektiv som gav en trovärdig grund till denna studien. Fallstudierna var givande och intressanta inslag, dock kan jag som författare känna att de var svåra att jämföra och diskutera då situationen så väldigt olika ut. Nu i efterhand kan jag känna att jag kanske borde valt två fall som fungerade bättre i mitt arbete, alternativt ha fler fall som gav en liknande bred likt intervjuerna gjorde. I detta projektet är det intervjuerna som blir den största avsnittet, om man hade valt andra eller alternativt fler fallstudier hade man kunnat se en annan problematik och andra utmaningar.

Som en vidareutveckling av projektet hade det varit intressant och givande att kunna gå djupare in i hur utvecklingen kunnat se ut om samarbetet hade varit större mellan kommuner. Exempelvis i fallet i Trelleborg, om man hade haft ett samarbete till grannkommunerna och bara tittat några mil utanför sin egen kommungräns, hade man kanske hittat en plats att anlägga kriminalanläggningen på som inte hade behövt vara 10-klassig jordbruksmark. Denna studien har visat att man är relativt trångsynt och om man hade haft ett större samarbete hade man också antagligen kunnat vara mer restriktiv med exploatering på bra jordbruksmark.

Källhänvisning

Abdul, K. (2023). *Escalation of war and conflicts among the COVID-19 pandemic, natural disasters, and economic crises: A global health concern*. (Hämtad 2024-05-06) <https://ajbps.org/escalation-of-war-and-conflicts-among-the-covid-19-pandemic-natural-disasters-and-economic-crises-a-global-health-concern/>

Andersson, S. Jørgensen, C. Sidemo Holm, W. Wilhelmsson, F. (2021). *Är ekologisk odling bättre för miljö?* (Hämtad 2024-03-18) https://www.agrifood.se/Files/AgriFood_Fokus20215.pdf

Ansel Renner a,* , Juan Jos´e Cadillo-Benalcázar a , Lorenzo Benini b , Mario Giampietro a,c

Boverket, 2023. *Behovet av bostadsbyggande 2023-2030*. (Hämtad 2024-02-22) <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/behov-av-bostadsbyggande/behov-2023/#:~:text=Boverket%20har%20genomf%C3%B6rt%20nya%20ber%C3%A4kningar,prognos%20Boverket%20till%20fram%202022.>

Boverket, (2021). *Så styrs Sverige*. (Hämtad 2024-03-15) <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/#>

Boverket, (2021). *Internationell påverkan*. (Hämtad 2024-03-15) <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/internationell-paverkan/>

Brady, M. Sidemo Holm, W. (2022). *Ekologisk odling för mer biologisk mångfald - var får man mest för pengarna?* (Hämtad 2024-03-18) https://agrifood.se/Files/AgriFood_PB20221.pdf

Brinkmann, S. Kavle, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*.

Einarsson, P. (2021). *Jordbruket och självförsörjningen, tre perspektiv på Sveriges importberoende*.

EU (2024). *EU:s svar på Rysslands anfallskrig mot Ukraina*. (Hämtad 2024-02-20) <https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/eu-response-ukraine-invasion/#invasion>

EU (2017). *Jordbruk*. (Hämtad 2024-02-20) <https://op.europa.eu/sv/publication-detail/-/publication/f08f5f20-ef62-11e6-8a35-01aa75ed71a1>

Fleming, A., Vanclay, F. *Farmer responses to climate change and sustainable agriculture*. A review. *Agron. Sustain. Dev.* **30**, 11–19 (2010).

Froster, A. (2019). *Små åkrar ger stor mångfald*. (Hämtad 2024-03-18) <https://fof.se/artikel/2019/9/sma-akrar-ger-stor-mangfald/>

Gustavsson, R. Ingelöl, T. (2021). *Det nya landskapet*.

Heinen, J. (2023). *Multi-level thropic interactions in diversified cropping systems*. (Hämtad 2024-03-18) <https://pub.epsilon.slu.se/32096/1/heinen-j-20231109.pdf>

Hyresgästföreningen (2022). *Hur vill svenskarna bo?* (Hämtad 2024-03-12) [Hyresgästföreningen, 2022. Hur vill svenskarna bo? https://www.hyresgastforeningen.se/bostadsfakta/rapporter/hyresgasterna-2022/preferenser-](https://www.hyresgastforeningen.se/bostadsfakta/rapporter/hyresgasterna-2022/preferenser-2022)

[hyresgasterna-2022/#:~:text=De%20flesta%20vill%20bo%20i,bo%20som%20de%20redan%20g%C3%B6r.">hyresgasterna-2022/#:~:text=De%20flesta%20vill%20bo%20i,bo%20som%20de%20redan%20g%C3%B6r.](#)

Johansson, E. Brogaard, S. Brodin, L. (2022) *Envisioning sustainable carbon sequestration in Swedish farmland*. (Hämtad 2024-04-04)
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901122001344>

Jordbruket (2022). *Hälften av världens spannmål produceras i Asien*. (Hämtad 2024-02-18)
<https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2022/02/24/halften-av-varldens-spannmal-produceras-i-asien/>

Jordbruksverket (2023). *Jordbruket och klimatet*. (Hämtad 2024-02-18)
<https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruket-och-klimatet>

Jordbruksverket (2023). *Odling av spannmål*. (Hämtad 2024-02-18)
<https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2023/08/28/odling-av-spannmal-ar-2023/>

Jordbruksverket (2023). *Om ekologisk produktion*. (Hämtad 2024-02-18)
<https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/ekologisk-produktion#:~:text=I%20ekologisk%20odling%20%C3%A4r%20det,som%20b%C3%A4ttre%20st%C3%A5r%20emot%20angrepp.>

Jordbruksverket (2021). *Exploaterad jordbruksmark går inte att återställa*. (Hämtad 2024-03-12)
<https://www.ja.se/artikel/2229217/exploaterad-jordbruksmark-gr-inte-att-terstilla.html>

Jordbruksverket (2021). *Exploatering av jordbruksmark 2016–2020*. (Hämtad 2024-03-12)
https://www2.jordbruksverket.se/download/18.3fe46a3117be21208098aeae/1631785978822/ra21_8.pdf

Jordbruksverket (2013). *Jordbruket i siffror*. (Hämtad 2024-02-19)
<https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2013/10/01/gradering-av-akermark-var-finns-klass-10-jordarna/>

Jordbruksaktuellt (2023). *Ukrainskt jordbruk ser framåt, men 2023 blir ett utmanade år*. (Hämtad 2024-03-06)
<https://www.ja.se/artikel/2232240/ukrainskt-jordbruk-ser-framat--men-2023-blir-ett-utmanande-ar.html>

Jordbruksverket (2024). *Åkerlandskapet*. (Hämtad 2024-02-019)
<https://jordbruksverket.se/vaxter/odling/biologisk-mangfald/akerlandskapet#:~:text=Insekter%2C%20spindeldjur%20och%20daggmaskar%20samt,till%20exempel%20pollinering%20eller%20mullbildning.>

Landguiden (2020). *Topplistor*. (Hämtad 2024-03-06)
<https://www.ui.se/landguiden/statistik/topplista/?factid=903dc176-04da-e511-9c3d-f01faf3e8f24&charttype=bar&countries=>

Landguiden (2023). *Finland, Jordbruk och industri*. (Hämtad 2024-03-06)
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/finland/jordbruk-och-fiske/>

Lunds kommun (2024). *Detaljplan och planprogram*. (Hämtad 2024-02-16)
<https://geoportalen.lund.se/portal/apps/webappviewer/index.html?id=8be3bd1e74654be98f13c492fdf3b4e3>

Länsstyrelsen (2024). *Så styrs Länsstyrelsen*. (Hämtad 2024-03-06)
<https://www.lansstyrelsen.se/skane/om-oss/om-lansstyrelsen-skane/vart-uppdrag/sa-styrs-lansstyrelsen.html>

<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/marken-i-sverige/>

SCB (2024). *Sveriges befolkning*. (Hämtad 2024-03-02)

<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkning/#Nyckeltal>

Slätmo, E. (2014). *Jordbruksmark i förändring, Drivkraft utifrån och förutsättningar för offentlig styrning i Sverige och Norge*. (Hämtad 2024-01-26)

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/37012/gupea_2077_37012_1.pdf?sequence=1

Stakens, E. Mutule, J. Lazdins, R. (2023) Agriculture electrification, emerging technologies, trends and barriers: a comprehensive literature review. (Hämtad 2024-05-08)

<https://intapi.sciendo.com/pdf/10.2478/lpts-2023-0015>

SVT (2022). *Ekologiskt jordbruk kan skada miljön mer än det traditionella*. (Hämtad 2024-03-16)

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/ekologiska-jordbruk-kan-skada-miljon-mer-an-traditionella>

SO-rummet (2024). *Industriella revolutionens ekonomiska och miljörelaterade följder*. (Hämtad 2024-02-23) <https://www.so-rummet.se/kategorier/industriella-revolutionens-ekonomiska-och-miljorelaterade-foljder#>

Sveriges kommuner och landsting (2011). *ÖP-RUP*. (Hämtad 2024-03-16)

<https://skr.se/download/18.5627773817e39e979efbc1f6/1643296471910/7164-751-1.pdf>

SVT (2024). *Viktigaste frågorna inför EU-val 2024 – här sticker Sverige ut*. (Hämtad 2024-04-18)

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/viktigaste-fragan-infor-eu-val-2024-har-sticker-sverige-ut>

SVT (2024). *ÖB: Måste förbereda oss på krigstider*. (Hämtad 2024-04-18)

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/ob-maste-forbereda-oss-pa-krigstider>

Tillväxtanalys, (2021). *Utländska företag 2021*. (Hämtad 2024-03-06)

<https://www.tillvaxtanalys.se/publikationer/statistik/statistikserien/2023-08-22-utlandska-foretag-2021.html>

Trelleborgs kommun (2023). *Frågor och svar om den planerade kriminalvårdsanläggningen*.

(Hämtad 2024-02-04) <https://www.trelleborg.se/bygga-bo-miljo/stadsutvecklingsprojekt/etablering-av-kriminalvardsanlaggning-i-trelleborg/fragor-och-svar-om-den-planerade-kriminalvardsanlaggningen/>

Trelleborgs kommun (2023). *Detaljplaner*. (Hämtad 2024-02-04)

<https://gispublic2.trelleborg.se/portal/apps/experiencebuilder/experience/?id=6ab7e576b1274c37a9de4404a96dc517>

Tudi, M. Ruan, H. Wang, L. Lyu, J. Sadler, R. Connell, D. Chu, C. Tri Phung, D. (2021). *Agriculture Development, Pesticide Application and Its Impact on the Environment*. (Hämtad 2024-04-13)

[file://storage-al.slu.se/student\\$/saol0015/Downloads/ijerph-18-01112-v2.pdf](file://storage-al.slu.se/student$/saol0015/Downloads/ijerph-18-01112-v2.pdf)

Malmö Stad (2023). *Västra hamnen*. (Hämtad 2024-02-16)

<https://malmo.se/Stadsutveckling/Stadsutvecklingsomraden/Vastra-Hamnen.html>

Wikipedia (2021). *Jordbruksmark*. (Hämtad 2024-03-09)

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Jordbruksmark>

Wirehn, L. (2018) *Nordic agriculture under climate change: A systematic review of challenges, opportunities and adaptation strategies for crop production*. Land use Policy Volym 77

Zetterberg, L. (2011). *Instruments for Reaching Climate Objectives*. (Hämtad 2024-03-19)
<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/26672>

Öhlund. E, Malmaeus. M, Fauré. E (2020) *The significance of different realms of value for agricultural land in Sweden*. Land Use Policy 96. Vol. 96